

SchiedamsDOEN, brug tussen burger en gemeente?

Moniek Stout

Studentnummer: 374967

Masterscriptie

Master: Beleid en politiek

Begeleider: A. van Sluis

Datum: 18-1-2017

Voorwoord

Voor u ligt het resultaat van het onderzoek naar de activiteiten van SchiedamsDOEN. Tijdens een stage bij de gemeente Schiedam heb ik een inkijkje gekregen in de werkzaamheden van SchiedamsDOEN en hier een scriptie over kunnen schrijven. Deze scriptie is dan ook tot stand gekomen dankzij de stage bij de gemeente Schiedam en de begeleiding vanuit deze organisatie en vanuit de universiteit.

Deze scriptie vormt de afsluiting van de bestuurskunde master beleid en politiek. Het mastertraject begon met een introductiedag bij de gemeente Schiedam en eindigt met een onderzoek naar een programma van de gemeente Schiedam. Het onderzoek was onderdeel van de stage bij het programma SchiedamsDOEN. Tijdens deze stage heb ik een inkijkje kunnen krijgen in het politieke aspect van de gemeente, het uitvoeren van een motie van de gemeenteraad. En in de beleidsvoering van de gemeente met aanzien tot het opgavegericht werken van de gemeente Schiedam. Op deze manier sloot deze stage goed aan bij het mastertraject.

Voor deze interessante stage wil ik graag de medewerkers van het programma SchiedamsDOEN bedanken dat ik een aantal maanden onderdeel mocht zijn van het SchiedamsDOEN team. Het was erg interessant om vergadering bij te wonen en om te zien wat er allemaal komt kijken bij het organiseren van burgerparticipatie. Daarnaast wil ik mijn mede stagiaires bij de gemeente, Laura, Kevin en Suzanne, bedanken voor alle tips, brainstormsessies en de gezelligheid. Bij SchiedamsDOEN heb ik samen met Meinou stagegelopen en hebben wij samen het evaluatieonderzoek voor de gemeente uitgevoerd. Daarom wil ik ook Meinou bedanken voor de prettige samenwerking.

Een scriptie schrijven zonder begeleiding is een hele opgave en daarom ben ik ook erg blij dat ik begeleiding heb gekregen bij het uitvoeren van dit onderzoek. Daarom wil ik graag mijn scriptiebegeleider meneer Van Sluis bedanken voor het wijzen van de juiste richting voor het doen van dit onderzoek.

Als laatste wil ik mijn familie bedanken voor de mentale steun en alle succeswensen tijdens dit traject. In het bijzonder wil ik nog mijn zus Angela bedanken. Dankzij haar is deze scriptie een leesbaar geheel geworden in correct Nederlands.

Ik hoop dat u door het lezen van deze scriptie meer te weten komt over SchiedamsDOEN en misschien zelfs geïnspireerd raakt om ook te gaan participeren. In Schiedam of daarbuiten.

Moniek Stout

Inhoud

Voorwoord	2
1. Inleiding	5
1.1 Probleemanalyse	5
1.2 Relevantie onderzoek.....	7
1.3 Aanpak onderzoek.....	7
1.4 Leeswijzer	8
2. Context	9
2.1 Drie generaties burgerparticipatie	9
3. Theoretisch kader	11
3.1 Participatie	11
3.1.1 Burgerparticipatie.....	11
3.1.2 Overheidsparticipatie	11
3.2 Burgers motiveren om te participeren.....	12
3.2.1 Gebruik van incentives	13
3.2.2 Boundary spanning.....	14
3.2.3 Mutual adaption.....	14
3.3 Faciliteren van participatie.....	15
3.3.1 Voorwaarde voor burgerparticipatie	15
3.3.2 Factoren voor het faciliteren van participatie.....	15
3.4 Participatieladder	18
3.5 leervermogen bij burgerinitiatieven	20
3.6 Conclusie	22
3.7 Conceptueel model	22
3.8 Operationalisering.....	23
4. Methodologie	25
4.1 Evaluatieonderzoek	25
4.2 Methoden.....	25
4.2.1 Documentanalyse.....	25
4.2.2 Interviews	25
4.3 Validiteit	25
4.4 Betrouwbaarheid.....	26
5. Context Schiedam.....	27
5.1 ontstaan van het idee SchiedamsDOEN.....	27

5.2	Werking van SchiedamsDOEN	27
6.	Bevindingen	29
6.1	Bewoners motiveren tot participatie	29
6.2	Beoordelen van voorstellen	31
6.3	faciliteren.....	31
6.3.1	Ondersteuning bij initiatief zodat deze gerealiseerd kunnen worden.....	31
6.3.2	Ondersteuning bij uitbreiden initiatief en betekenisgeving initiatief	32
6.3.3	Terugkoppeling vanuit SchiedamsDOEN en contact met bewoners.....	32
6.3.4	Top tien voorstellen	33
6.4	beoordeling SchiedamsDOEN.....	34
6.5	Vervolg SchiedamsDOEN	34
6.6	Institutionalisering.....	35
7.	Analyse	36
7.1	Burgers motiveren tot participatie.....	36
7.1.1	Incentives voor participatie.....	36
7.1.2	boundary spanning.....	37
7.1.3	Mutual adaption	38
7.2	Faciliteren van participatie	38
7.2.1	Can do.....	38
7.2.2	Like to	39
7.2.3	Enabled to.....	39
7.2.4	Asked to	39
7.2.5	Responded to	40
7.3	Vorm van participatie	41
7.4	Leervermogen	41
7.5	Doelstellingen programma	42
7.5.1	Meer zeggenschap bewoners.....	42
7.5.2	Verbetering relatie ambtenaren en bewoner	43
8.	Conclusie	44
9.	Aanbevelingen.....	46
10.	Reflectie.....	47
	Literatuurlijst	48
	Respondentenlijst.....	49
	Interview checklist.....	49

1. Inleiding

De participatiemaatschappij is al een tijdlang een bekend begrip en in 2013 werd het zelfs door Onze Taal verkozen tot woord van het jaar (AD, 16 november 2013). Steeds meer overheidsorganisaties richten zich op participatie en willen burgers meer betrekken bij projecten en werkzaamheden. Er zijn verschillende manieren waarop de overheid deze participatie kan bemoedigen en faciliteren. Burgerparticipatie gaat er in beginsel om dat mensen zelf actief worden en zich gaan inzetten voor iets waar ze zich voor interesseren. Bij burgerparticipatie gaat het om het inspelen op ideeën en denkracht van burgers (VNG, 2016). Vanuit het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) wordt het programma Burgerschap ingezet om een andere verhouding tussen de overheid en maatschappelijke initiatieven te realiseren. Het streven is een faciliterende overheid die ruimte geeft aan maatschappelijke initiatieven en ambtenaren en professionals die bereid zijn om initiatieven te ondersteunen en faciliteren (Ministerie BZK, 2013). Het gaat hierbij om een verandering op zowel nationaal als lokaal niveau. Op lokaal niveau is te zien dat gemeenten zich steeds meer gaan richten op burgerinitiatieven en de samenwerking met burgers. Een voorbeeld van omgaan met burgerparticipatie is het creëren van een programma als stimulans om te participeren en een mogelijkheid bieden aan burgers om te kunnen samenwerken met de gemeente. Een voorbeeld van een dergelijk programma is SchiedamsDOEN, een programma van de gemeente Schiedam.

1.1 Probleemanalyse

De probleemanalyse van het onderzoek is een toelichting op het vraagstuk dat wordt onderzocht, gevolgd door de doelstelling en de probleemstelling.

Het programma SchiedamsDOEN

In dit onderzoek wordt gekeken naar de casus van SchiedamsDOEN. Voor deze casus is gekozen omdat het programma één van de eerste participatieprogramma's is in deze vorm in Nederland (SchiedamsDOEN, 2016a). Medewerkers van SchiedamsDOEN geven aan dat collega's uit andere gemeente ook navraag doen over het programma omdat zij dit ook in hun eigen gemeente willen invoeren. Doordat SchiedamsDOEN ook door andere gemeenten als voorbeeld wordt gezien is het interessant om te kijken wat het effect van het programma is. Door de invloed van SchiedamsDOEN op participatie te onderzoeken wordt ook duidelijk of het voor andere gemeente verstandig is om deze werkwijze over te nemen.

SchiedamsDOEN is in 2013 opgestart met als doel de burgers meer zeggenschap te geven over hun eigen leefruimte en daarnaast de relatie tussen burgers en de organisatie te verbeteren. Door te werken met burgerinitiatieven en deze te faciliteren kunnen burgers zelf iets bijdragen of veranderen aan hun leefomgeving. Daarnaast is het de bedoeling dat door de samenwerking tussen burgers en ambtenaren de relatie tussen de burgers en de organisatie verbetert. Iedere inwoner van Schiedam kan via SchiedamsDOEN een initiatief indienen en ondersteuning vragen aan de gemeente. Daarnaast is ook aan medewerkers van de gemeente gevraagd om initiatieven in te dienen (SchiedamsDOEN, 2016a). SchiedamsDOEN biedt ondersteuning bij initiatieven die anders misschien niet waren gerealiseerd. Uiteenlopende initiatieven zijn al gerealiseerd en er wordt nog steeds gewerkt aan het uitwerken van ingediende voorstellen. SchiedamsDOEN is hierdoor het platform voor burgerinitiatieven in Schiedam en een mogelijkheid om als burger een samenwerking aan te gaan met de gemeente.

Evaluatie SchiedamsDOEN

SchiedamsDOEN is opgezet als een tijdelijk programma om een verandering binnen de gemeentelijke organisatie en de stad in gang te zetten. Het programma is gestart in 2013 en loopt tot eind 2016. De gemeenteraad moet daarom in 2016 een besluit nemen over de eventuele voortzetting van het programma. Om ervoor te zorgen dat de gemeenteraad een weloverwogen en onderbouwde beslissing kan nemen wordt het programma geëvalueerd. In de evaluatie gaat het enerzijds om de initiatieven die zijn gerealiseerd en anderzijds om wat het programma betekend heeft voor het behalen van de gestelde doelen van de gemeenteraad. Deze doelen zijn gericht op de verbetering van de relatie tussen bewoners en de organisatie en op verbetering van de interne processen.

Doelstelling

Het doel van het onderzoek is het verkrijgen van inzicht in de drie verschillende fasen van burgerparticipatie. Door te onderzoeken op welke manier SchiedamsDOEN omgaat met burgerinitiatieven kan het proces van ondersteuning bij burgerinitiatieven in kaart worden gebracht. Hierdoor wordt meer duidelijkheid verschaft over de effecten van het programma en de manier waarop de gemeente omgaat met burgerinitiatieven. De doelstelling van het onderzoek is dan ook:

Het verkrijgen van inzicht in de wijze waarop de activiteiten van SchiedamsDOEN op het gebied van institutionalisering, motiveren en faciliteren bijdragen aan burgerparticipatie in Schiedam.

Probleemstelling

Vanuit de probleemanalyse volgt de volgende hoofdvraag:

Wat is de invloed van de activiteiten van SchiedamsDOEN op participatie bij burgerinitiatieven in de gemeente Schiedam?

Om de hoofdvraag te beantwoorden zijn een aantal deelvragen opgesteld die gezamenlijk een antwoord op de hoofdvraag bieden.

1. Welke inzichten biedt de theorie over het institutionaliseren van een nieuwe werkwijze, het motiveren van burgers om te participeren en het faciliteren van burgerparticipatie door de overheid?
2. Welke vormen van participatie zijn ontstaan door SchiedamsDOEN en op welke wijze worden initiatieven door de gemeente gefaciliteerd?
3. Op welke wijze kunnen theoretische inzichten over burgerparticipatie verklaring geven voor de participatie in Schiedam en de manier waarop die wordt gefaciliteerd?
4. Welke aanbevelingen kunnen worden gedaan ter bevordering van de burgerparticipatie in Schiedam?

Toelichting probleemstelling

De probleemstelling van het onderzoek komt voort vanuit het doel van SchiedamsDOEN om burgers meer zeggenschap te geven. Dit wordt gedaan door middel van het programma dat inwoners van Schiedam de mogelijkheid biedt om een initiatief in te dienen. Vervolgens wordt het voorstel beoordeeld en wanneer het voldoet aan de criteria wordt overgegaan tot uitvoering. Wanneer een initiatief wordt uitgevoerd via SchiedamsDOEN ondersteunt het programma de initiatiefnemers op verschillende manieren. Om te zien of deze ondersteuning aan het initiatief daadwerkelijk bijdraagt aan het realiseren van een project wordt deze bijdrage onderzocht. Het gaat hierbij om het onderzoeken van de manier waarop burgers kunnen participeren, hoe de gemeente het initiatief

faciliteert en ondersteunt en op welke manier burgers worden gemotiveerd om deel te nemen aan SchiedamsDOEN. Het is bekend dat burgerinitiatieven worden gerealiseerd door SchiedamsDOEN, maar het is nog niet duidelijk wat de rol van de burger en de gemeente hierin is. In dit onderzoek wordt gekeken naar de manier waarop burgers worden gemotiveerd om te participeren, de mate waarin burgers participeren en de wijze waarop de gemeente een initiatief faciliteert. Door deze punten te onderzoeken wordt onderzocht op welke manier het programma een bijdrage levert aan een initiatief.

1.2 Relevantie onderzoek

De relevantie van het onderzoek wordt beschreven als de maatschappelijke en de wetenschappelijke relevantie van het onderzoek.

Maatschappelijke relevantie

Burgerinitiatieven en burgerparticipatie zijn twee begrippen die door steeds meer organisaties worden gebruikt en waarbij wordt gezocht naar een manier op samen te werken met burgers. Het programma SchiedamsDOEN is één van de eerste gemeentelijke programma's waarin wordt samengewerkt met burgers om initiatieven te realiseren. Steeds meer gemeenten gaan werken met een dergelijk programma. Om te zien of de manier van werken in Schiedam ook in andere gemeenten kan werken is het belangrijk om te zien wat de bijdrage van SchiedamsDOEN is. Door deze bijdrage inzichtelijk te maken kan de gemeente hierop inspelen en bepalen op welke manier het programma kan worden doorgezet. Wanneer het duidelijk is wat SchiedamsDOEN doet voor burgerinitiatieven kan hier ook richting de burgers over worden gecommuniceerd. Het inzichtelijk maken van de bijdrage van het programma levert zowel voor de stad als voor de organisatie kennis op over participatie in Schiedam. Ook voor andere gemeenten die al iets doen met participatie of daar iets mee willen gaan doen kan het onderzoek bruikbare informatie opleveren over de manier waarop gemeenten kunnen omgaan met burgerinitiatieven.

Wetenschappelijke relevantie

De wetenschappelijke relevantie van dit onderzoek is het toetsen van de relatie tussen participatie en drie andere variabelen. Deze variabelen zijn institutionaliseren, motiveren en faciliteren. In het onderzoek wordt de relatie tussen institutionaliseren, motiveren en faciliteren met participatie onderzocht. De bestaande theorieën over deze drie variabelen worden getoetst. De casus van SchiedamsDOEN wordt gebruikt om deze variabelen te toetsen. Op deze manier wordt de theorie in de praktijk getoetst. Door het bestuderen van SchiedamsDOEN wordt duidelijk welke theoretische concepten effectief zijn om participatie te bevorderen. Daarmee wordt niet alleen de theorie getoetst, maar is het ook mogelijk om een toevoeging te leveren aan de bestaande theorie vanuit de ervaringen in de praktijk. De casus SchiedamsDOEN wordt onderzocht aan de hand van verschillende theorieën over burgerparticipatie. Het bestuderen van SchiedamsDOEN biedt inzicht in de manier waarop het theoretische begrip burgerparticipatie in de praktijk wordt gefaciliteerd door een gemeente. Het onderzoek biedt empirische verrijking voor burgerparticipatie in de context van lokaal bestuur. De theorie wordt naast de praktijk geplaatst om te zien hoe deze met elkaar overeenkomen en wat de verschillen zijn waardoor duidelijk wordt of de theorie ook aanwezig is in de praktijk.

1.3 Aanpak onderzoek

Om tot een beantwoording van de hoofdvraag te komen wordt een kwalitatief onderzoek uitgevoerd. Door middel van documentanalyse en interviews worden de ingediende initiatieven onderzocht. De documentanalyse draagt bij aan het totale beeld van het programma en het bepalen van het

participatieniveau van de initiatiefnemers. Interviews bieden meer inzicht in de beweegredenen van initiatiefnemers en de manier waarop zij hebben samengewerkt met de gemeenten. Daarnaast worden de interviews gebruikt om informatie te verkrijgen over het ontstaan van SchiedamsDOEN. Dit proces is niet in documenten vastgelegd. Daarom worden interviews gebruikt om hierover aanvullende informatie te verkrijgen.

1.4 Leeswijzer

Dit onderzoek biedt inzicht in burgerparticipatie in Schiedam. Als eerste wordt er gekeken naar de landelijke trend op het gebied van participatie en de rol van de overheid hierbij in hoofdstuk 2. In hoofdstuk 3 wordt het theoretische raamwerk voor het onderzoek vastgesteld. Aan de hand van literatuur over burgerparticipatie, het faciliteren van participatie en de rol van de overheid hierbij wordt een theoretisch kader opgesteld. De begrippen uit de theorie worden hierna geoperationaliseerd, zodat ze toepasbaar zijn in de praktijk. De manier waarop het onderzoek wordt uitgevoerd wordt in hoofdstuk 4, methodologie, verder uitgebreid. Na een uitleg over de methoden volgt in hoofdstuk 5 een casusbeschrijving van participatie in Schiedam en SchiedamsDOEN. De bevindingen van het veldwerk worden in hoofdstuk 6 gepresenteerd om vervolgens in hoofdstuk 7 geanalyseerd te worden. Vanuit de analyse van de verkregen data kan een beantwoording van de hoofdvraag worden opgesteld in de conclusie, hoofdstuk 8. Ten slotte worden enkele aanbevelingen gedaan ten aanzien van SchiedamsDOEN en wordt er in de reflectie teruggekeken op het onderzoek.

2. Context

In dit contexthoofdstuk wordt de achtergrond van burgerparticipatie geschetst en daarmee de opkomst van programma's die participatie beïnvloeden zoals SchiedamsDOEN. Het gaat hierbij over de algemene context van burgerparticipatie en niet over de context in Schiedam. De werkwijze in Schiedam wordt in een later hoofdstuk beschreven.

2.1 Drie generaties burgerparticipatie

Burgerparticipatie is niet iets van de laatste jaren, maar gebeurt al veel langer op allerlei verschillende manieren. Burgers verenigen zich zelfstandig buiten de overheid om met verschillende doeleinden. Dit varieert van maatschappelijke doelen, landelijke organisaties tot lokale initiatieven. In de laatste dertig jaar is burgerparticipatie steeds meer opgekomen en zijn er verschillende bewegingen van burgerparticipatie te onderscheiden.

Eerstegeneratieburgerparticipatie

Voor de jaren '70 wordt er over burgerschap vooral gesproken in combinatie met emancipatie. Er was een beweging gaande naar een 'volwaardig burgerschap' voor iedereen (Wijdeven, De Graaf & Hendriks, 2013: p. 6). De focus in deze tijd lag vooral op individueel burgerschap en daarmee op de juridische status van burgerschap. Deze periode draaide vooral om de burgerrechten die individuen hebben en niet om de plichten van burgers in een samenleving. Het burgerschap voor de jaren '70 wordt dan ook gezien als passief of privaat burgerschap, omdat actieve participatie ontbrak (Wijdeven et. al., 2013: p. 7). Tijdens de jaren '70 veranderde het burgerschap en ontwikkelde het zich richting een meer actief burgerschap. Niet langer stond de burger aan de zijlijn bij het maken van beslissingen. De vraag van burgers naar betrokkenheid stijgt. De 'mondige burger' vroeg om actieve participatie. Het resultaat hiervan is dat vanaf eind jaren '70 burgers inspraak hebben en daarmee kunnen reageren op beleid dat is ontwikkeld door de overheid (Wijdeven et. al., 2013: p. 10). Het recht van inspraak is een wettelijk vastgelegd recht geworden dat nog steeds van kracht is en daardoor één van de manieren is om te participeren. Naast het recht om te participeren ontstond ook de opvatting dat de verzorgingsstaat werd overvraagd. De vraag die in deze periode werd gesteld ging over gewenst burgerschap. Dit is niet enkel op het vragen van diensten vanuit burgers gericht, maar ook wat de burger zelf kan doen. Waar de discussie eerst was gericht op het verkrijgen van burgerrechten werd de discussie verschoven naar de plichten die burgers in een samenleving hebben (Wijdeven et. al., 2013: p. 7).

Tweedegeneratieburgerparticipatie

De volgende stap in actieve burgerparticipatie werd in de jaren '90 gezet (Wijdeven et. al., 2013: p. 7). Deze stap is een voortzetting van het proces dat in de jaren '70 werd ingezet. Waar de mondige burger het recht van inspraak heeft verworven in de eerste generatie van burgerparticipatie blijft dit een vrij passieve vorm van participatie. Inspraak vindt pas plaats na afloop van de ontwikkeling van het beleid. Burgers hebben de kans om te reageren op het gevormde beleid, maar hebben geen inspraak op het onderwerp zelf en de ontwikkeling van het beleid. Bij de tweede generatie burgerparticipatie vond een verschuiving plaats van het moment waarop de burger betrokken werd bij beleid. Vanaf de jaren '90 krijgen burgers in een vroege fase de gelegenheid om het beleid mede te bepalen en te vormen, in plaats van alleen achteraf input te kunnen leveren. Deze vorm van participatie zorgt voor coproductie tussen overheid en burgers en is nu de meest toegepaste vorm van burgerparticipatie (Kilic, 2008: p. 1).

Derde generatie burgerparticipatie

De derde generatie is de vorm van participatie waar in de hedendaagse samenleving mee wordt geëxperimenteerd en op wordt aangestuurd. Waar in de eerste en tweede generatie participatie tot stand komt vanuit de mogelijkheid die de overheid burgers biedt, gaat de nieuwe vorm van participatie meer uit van de verantwoordelijkheid van de burger. Vanaf het begin van deze eeuw is er een verandering ingezet in de samenleving met als resultaat de derde generatie aan burgerparticipatie. Het gaat hierbij om informele burgerinitiatieven en de eigen verantwoordelijkheid van de burgers (Wijdeven, De Graaf & Hendriks, 2013: p. 9). De verhouding tussen de overheid en de burgers verschuift. Waar de overheid eerst de bepalende factor was, neemt de burger steeds meer initiatief over van de overheid binnen de samenleving. Wanneer burgers iets veranderd willen hebben wordt de vraag niet meer automatisch bij de overheid neergelegd, maar kijken burgers vanuit hun eigen beleving en kennis naar het probleem. Burgers bepalen zelf op welke aspecten van het publieke domein zij actief willen zijn. Burgers bepalen niet alleen de inhoud, maar zijn ook leidend in het proces en voeren daardoor hun eigen ideeën ook grotendeels zelf uit (Wijdeven, De Graaf & Hendriks, 2013: p. 9). In deze vorm zijn burgers actief betrokken in de samenleving en vindt er zelforganisatie plaats om problemen op te lossen. De overheid als instituut om vraagstukken op te lossen speelt hierbij een minder belangrijke rol in vergelijking met de vorige eeuw. Burgers treden meer zelf op de voorgrond en zijn actieve deelnemers in de samenleving met eigen ideeën en daaraan gekoppeld eigen oplossingen. Deze vorm van participatie is de vorm van participatie die in de huidige maatschappij te zien is en steeds meer wordt toegepast, zowel door burgers als door de overheid. Burgers komen met eigen initiatieven en de overheid neemt steeds vaker een faciliterende rol aan.

3. Theoretisch kader

In het vorige hoofdstuk is ingegaan op de historische context van participatie. De opkomst van de mondige burger heeft voor een verandering in burgerparticipatie gezorgd. In dit hoofdstuk wordt de context aan de theorie gekoppeld. De historische ontwikkelingen worden in het theoretisch kader verklaard aan de hand van theorieën. In dit hoofdstuk wordt de theorie over burgerparticipatie besproken en wordt een uitleg gegeven bij verschillende onderdelen uit deze theorie. Burgerparticipatie is de overkoepelende theorie die in deze scriptie wordt gebruikt. Specifieker wordt er gekeken naar theorieën over het motiveren van burgers tot participatie, het faciliteren van participatie en het uitvoeren van participatie initiatieven door de overheid. Deze theorieën geven inzicht in de verschillende fasen van burgerparticipatie en de betrokkenheid van de overheid hierbij. Voor burgerparticipatie tot stand komt moet dit eerst worden gestimuleerd. Tijdens het proces van participatie moet dit worden gefaciliteerd. Na afloop van het participatieproces moet dit op een correcte wijze worden afgesloten door nazorg te bieden.

3.1 Participatie

Participatie komt op verschillende manieren tot stand. In deze paragraaf worden zowel burgerparticipatie als overheidsparticipatie beschreven.

3.1.1 Burgerparticipatie

Burgerparticipatie is de manier waarop burgers betrokken worden bij overheidszaken en op welke manier burgers actief betrokken worden. Bij burgerparticipatie gaat het erom dat de overheid een plan heeft en burgers uitnodigt om deel te nemen. Het initiatief ligt hierbij bij de overheidsorganisatie en de organisatie bepaalt wanneer en op welke manier burgers mogen participeren. Burgerparticipatie is meer in opkomst door de verschuiving van *government* naar *governance*. *Government* is sturing door middel van eenrichtingsverkeer vanuit de overheid met de burger enkel als ontvanger van informatie (Van Buuren & Edelenbos, 2008: p. 185). Deze eenzijdige manier van werken maakt de burger afhankelijk van de overheid en geeft een organisatie een sterke machtspositie ten opzichte van de burger. De vorm van sturing is veranderd van eenzijdige sturing naar meer samenwerking tussen publieke en private partijen. De sturing van het beleid is erop gericht de uitvoering in handen te laten zijn van private, maatschappelijke en publieke organisaties (Van Buuren & Edelenbos, 2008: p. 185). Doordat burgers en maatschappelijke partijen meer ruimte krijgen in de uitvoering nemen ook de mogelijkheden voor participatie toe. Waar burgers eerst alleen konden reageren op het ontwikkelde beleid zijn er nu steeds meer mogelijkheden tot directe betrokkenheid. Burgers ontvangen niet alleen informatie, maar leveren ook kennis van en inzicht in de behoeften van burgers. Daarmee wordt burgerparticipatie steeds belangrijker om maatschappijgericht te werken.

3.1.2 Overheidsparticipatie

Overheidsparticipatie is de manier waarop de overheid toenadering zoekt tot de burger. Niet langer kijkt de overheid waar burgers de organisatie kunnen ondersteunen, maar wordt gekeken naar op welke terreinen of bij welke initiatieven de overheid burgers kan ondersteunen. Co-creatie sluit hier weer op aan. Via co-creatie kan de overheid zich aansluiten bij initiatieven binnen de samenleving en daardoor gaan samenwerken met burgers. De samenwerking die gemeenten en burgers aangaan is een interactieve samenwerking in de ontwikkeling van beleid. Het gaat hierbij om de overgang van burgers betrekken bij een project naar als overheid aansluiten bij een initiatief (Oude Vrielink & Wijdevan, 2011: p. 438). Bij interactieve besluitvorming zijn burgers of andere niet-overheidspartijen betrokken in het bepalen van beleid. Burgers worden bij deze vorm al in een vroeg stadium bij het

besluitvormingsproces betrokken (Edelenbos & Klijn, 2006: p. 418). Deze interactie zorgt voor de co-creatie tussen beide partijen. Deze samenwerking wordt mede bepaald door de inzet van burgers. De overheidsparticipatie betekent dat bijvoorbeeld een gemeente een burgerinitiatief gaat ondersteunen en faciliteren. De gemeente is hierdoor niet bepalend voor de uitvoering, maar de burgers achter het initiatief zelf. Doordat de gemeente er meer vanaf een afstand bij betrokken is en niet als initiatiefnemer komt er meer verantwoordelijkheid bij de burgers te liggen. Om ervoor te zorgen dat burgers met een initiatief dit ook daadwerkelijk kunnen uitvoeren vormt de overheidsinstelling een ondersteunende partner. Deze ondersteuning kan op verschillende manieren worden ingevuld. Deze ondersteuning moet er voornamelijk voor zorgen dat het initiatief kan worden uitgevoerd en dat de initiatiefnemers hierin worden gefaciliteerd.

Deze veranderingen in de omgang met burgers bepaalt de manier waarop een organisatie wordt vormgegeven. Burgerinitiatieven en zelforganisatie door burgers ontstaan vaak uit onvrede met de huidige gang van zaken. Dit kan gaan om de manier waarop de overheid zaken regelt waarop burgers besluiten zelf een verandering te bewerkstelligen (Edelenbos & Meerkerk, 2011, p. 3). Door de interactie tussen deze actief betrokken burgers en de overheid, het uitwisselen van informatie en ervaringen kunnen nieuwe patronen ontstaan in een organisatie. De manier waarop burgers zichzelf organiseren en een initiatief neerzetten, zorgt voor nieuwe ervaringen met burgers. Uit deze samenwerking kunnen nieuwe ideeën ontstaan over de samenwerking met burgers die daarna ook worden toegepast in de organisatie. Het doordringen van deze nieuwe werkwijze, zoals overheidsparticipatie en burgerparticipatie, is bepalend voor de manier waarop wordt omgegaan met burgerinitiatieven en burgers in het algemeen. Het gaat niet alleen om het doorvoeren van één programma om meer met burgers te werken, maar om een verandering in de organisatie en een verandering in de algemene manier van werken met burgers.

In dit proces naar participatie waarbij zowel de overheid als de burgers actief zijn, gaat het vooral om het opbouwen van een relatie tussen beide partijen. Deze relatie moet door het gehele proces worden onderhouden om de band tussen de partijen te versterken. Voor het proces stuurt de overheid aan op het aangaan van een relatie door burgers te motiveren om te participeren. Tijdens het proces vindt er interactie plaats tussen beide partijen om de relatie te onderhouden. Na afloop van het participatieproces is het belangrijk om in contact te blijven, zodat er een duurzame relatie ontstaat. Aan de hand van verschillende theorieën gericht op de verschillende fasen in het proces worden de acties omschreven die genomen dienen te worden om deze relatie op te bouwen en te onderhouden.

3.2 Burgers motiveren om te participeren

Burgers worden steeds vaker gevraagd om te participeren en actief bij te dragen aan de samenleving. Wanneer ruimte wordt gecreëerd voor burgers om te participeren moet dit ook bekend zijn bij burgers. De mogelijkheden voor participatie en de vraag van de overheid aan burgers om bijvoorbeeld een initiatief in te dienen moet naar buiten toe worden gecommuniceerd. Dit gaat om de manier waarop burgers worden aangesproken en worden benaderd om te participeren of een initiatief in te dienen. De overheid kan op verschillende manieren burgers proberen te bewegen om te gaan participeren. Door middel van verschillende vormen van sturing kunnen burgers worden gemotiveerd om te participeren. Bij het indienen van een initiatief en door aan burgers te vragen om daar ook zelf tijd en energie in te steken is er sprake van enige mate van zelforganisatie door burgers. Niet langer biedt de overheid burgers de mogelijkheid om bij een organisatie of instantie actief te worden, maar burgers regelen deze mogelijkheden zelf. Voor het stimuleren van zelforganisatie en daarmee samenhangend

burgerparticipatie zijn een aantal condities opgesteld vanuit verschillende theorieën over sturing (Nederhand, Bekkers & Voorberg, 2014: p. 5). De drie condities zorgen ervoor dat burgers gemotiveerd worden om te participeren en zijn daardoor belangrijke stappen voor instellingen die participatie willen bevorderen.

De theorie over sturing bevat verschillende sturingsmechanismen. In dit onderzoek is gekozen op naar drie condities voor sturing te kijken die specifiek aansluiten bij participatie. Door deze keuzen te maken is de focus van het onderzoek gericht op een specifiek onderdeel van sturing. De drie condities die in de volgende paragrafen worden besproken zijn gericht op het actief activeren van mensen. Door de actieve aard van de condities past deze vorm van sturing goed bij het onderzoeken van SchiedamsDOEN omdat in dit programma er gebruik wordt gemaakt van acties gericht op het motiveren van burgers om te participeren.

3.2.1 Gebruik van incentives

Voor de casus van SchiedamsDOEN wordt onder andere gekeken naar de sturing op *incentives*. Deze vorm van sturing is gekozen omdat het aansluit bij het karakter van SchiedamsDOEN. Bij het programma SchiedamsDOEN is de gemeente actief betrokken bij initiatieven, maar moet het initiatief vanuit de deelnemers komen. Daarom is het interessant om te bepalen op welke manier SchiedamsDOEN betrokken is bij de initiatieven. Het gebruik van sturing op *incentives* is een geschikte manier om dit vast te stellen.

De eerste conditie om burgers te bewegen om te participeren is sturing door middel van *incentives* of prikkels. Het gaat hierbij om prikkels die het gedrag beïnvloeden, maar burgers nergens toe dwingen (Bekkers, 2007: p.107). Door middel van subsidies en investeringspremies worden burgers geprikkeld om het gewenste gedrag te vertonen. Deze *incentives* proberen de keuzes van burgers te beïnvloeden in de gewenste richting zonder direct te sturen op deze mogelijkheden. Incentives kunnen op verschillende manieren worden ingezet waarbij zowel indirecte en directe sturing mogelijk is.

- De eerste mogelijke vorm is *hands-off framing* waarbij er geen contact is met burgers over het overgaan tot zelfsturing of participatie. De overheid stelt kaders vast voor zelfsturing zoals juridische en budgettaire regels (Sörensen, 2006). Er is geen directe sturing om burgers te laten participeren, maar wel een bewuste keuze om burgers de mogelijkheid te bieden zichzelf te organiseren. Daarnaast kan via kaderstelling invloed worden uitgeoefend op de manier waarop burgers gaan samenwerken of zichzelf organiseren. In deze vorm wordt vooral de mogelijkheid gecreëerd voor burgers om zelfsturing toe te passen, maar is er geen actieve inmenging in de manier waarop en of burgers zich verenigen.
- Een tweede optie is *hands-off storytelling*. De overheid stuurt aan op het creëren van een gezamenlijke visie door het gebruik van verhalen en beelden die aansprekend zijn voor actoren om over te gaan tot participeren (Koppejan & Klijn, 2004: p. 228). Bij deze vorm wordt vooral aangestuurd op de manier waarop burgers tegen zelfsturing en daarmee burgerparticipatie aankijken. Door een positief en aansprekend beeld te vormen wordt beoogd mensen te overtuigen om zelf te gaan participeren en actie te ondernemen. Hierbij biedt de overheid niet direct iets aan, maar gaat het over de beeldvorming rondom participatie waarbij de overheid zich op de achtergrond houdt.

- De derde vorm is een directere vorm van sturing genaamd *hands-on support* en *facilitation*. Hierbij is de overheid direct betrokken bij een project als ondersteunende factor. De overheid ondersteunt en faciliteert een initiatief zonder de doelen van het initiatief te beïnvloeden. Bij deze vorm zorgt de overheid ervoor dat burgers zich kunnen verenigen en worden ondersteund om te gaan participeren, maar wel participeren op een eigen manier en vanuit een eigen doel. Op deze manier is het handelen vooral gericht op faciliteren van participatie en burgers daarbij helpen, maar wel afzijdig blijft in de manier waarop burgers participeren en op welke manier.
- De laatste vorm van incentives sturing is *hands-on participation* wat verder gaat op *hands-on support*. Bij deze vorm is de overheid actief betrokken door middel van ondersteuning en het faciliteren van het initiatief, maar heeft ze ook invloed op de uitkomsten van het project en de doelen die worden gerealiseerd. De betrokkenheid van de overheid heeft als doel om burgers te laten participeren op een manier die is gestructureerd door de overheid. In deze vorm is de betrokkenheid van de overheid bij de burgerparticipatie het grootst.

Deze vier vormen van *incentives* sturing zijn gericht op het stimuleren van participatie bij burger. Bij de eerste vorm is de betrokkenheid van de overheid nog beperkt, maar deze wordt per vorm steeds groter. De keuze voor een bepaalde vorm van *incentives* sturing is afhankelijk van het beoogde resultaat van de overheid. Hoe meer betrokkenheid van de overheid zoals bij *hands-on participation* hoe meer controle op de uitkomst en op de manier waarop burgers participeren en of burgers daadwerkelijk gaan participeren. Bij de eerste twee vormen wordt vooral de mogelijkheid gegeven om te participeren, maar is er geen directe en actieve sturing op burgers om iets te ondernemen. De juiste manier van sturing op burgerparticipatie is afhankelijk van de manier waarop de overheid betrokken wil zijn en in hoeverre burgers de ruimte wordt gegeven om vanuit een eigen optiek te gaan participeren en actief te worden.

3.2.2 Boundary spanning

De tweede conditie die wordt genoemd zijn *Boundary spanning* activiteiten die belangrijke individuen aan elkaar koppelen. Hierbij is leiderschap nodig dat mensen aan elkaar koppelt, maar ook ruimte overlaat voor vrije uitwisseling van ideeën en middelen. Naast het koppelen van mensen en ideeën zorgt *boundary spanning* ook voor ondersteuning van beginnende initiatieven door financiële en politieke middelen aan het initiatief te koppelen (Nederhand, Bekkers & Voorberg, 2014: p. 5). *Boundary spanning* is het verbinden van partijen, zowel op het gebied van ideeën en personen als op het gebied van financiële middelen en politieke invloed. Door de juiste mensen aan elkaar te koppelen kunnen ideeën ontstaan en mensen worden geactiveerd om deel te nemen aan een initiatief. Deze activiteiten zijn erop gericht om een initiatief te ondersteunen en te verbeteren of te laten groeien door initiatiefnemers te koppelen aan sleutelfiguren en mensen met relevante kennis. Op deze manier worden initiatiefnemers geholpen, maar blijven ze zelf verantwoordelijk voor het initiatief en gaat het vooral om ondersteuning bij het initiatief.

3.2.3 Mutual adaption

Een derde conditie is de wederzijdse aanpassing van actoren aan elkaar. Wanneer het gaat om een samenwerking tussen overheid en burgers betekent dit dat de partijen zich aan elkaar moeten aanpassen en bestaande praktijken moeten worden aangepast (Nederhand, Bekkers & Voorberg, 2014: p. 5). Alle betrokken partijen moeten daarom de vrijheid en ruimte hebben om zich aan te

passen. Naast het aanpassen aan elkaar is het ook belangrijk om zelfstandig te kunnen opereren zonder te worden beïnvloed door andere betrokkenen. Het gaat om wederzijdse aanpassing, maar wel met het behoud van de eigen zelfstandigheid binnen de samenwerking. Partijen passen zich aan aan de veranderde omstandigheden, zodat ze kunnen omgaan met nieuwe uitdagingen, maar moeten daarvoor wel voldoende ruimte hebben om dit te kunnen doen.

3.3 Faciliteren van participatie

Om burgerinitiatieven in de praktijk te brengen is het belangrijk om de burgers te faciliteren in de realisatie van het project. Het gaat hierbij om het omzetten van motivatie in iets tastbaars en een idee. De manier waarop een overheid ondersteuning kan bieden aan een initiatief verschilt per geval en kan op verschillende manieren worden georganiseerd. Maar het is belangrijk dat participatie wordt gefaciliteerd om de relatie tussen burgers en overheid te onderhouden.

3.3.1 Voorwaarde voor burgerparticipatie

Organisaties kunnen verschillende instrumenten inzetten om burgerinitiatieven te promoten. In de literatuur worden twee stromingen van faciliteren beschreven. Dit zijn faciliteren door netwerkstructureringen en faciliteren door procesmanagement (Bakker, Denters, Oude Vrielink & Klok, 2012: p. 400). Het faciliteren van initiatieven door netwerkstructurering gaat over de regels betrokken in de omgeving van een initiatief. Rondom het opstarten van een initiatief, in welk domein dan ook, zijn regels aanwezig. Van nationaal tot lokaal niveau zijn er regels die moeten worden opgevolgd. In het geval van een burgerinitiatief is het mogelijk om specifieke regels op te stellen voor dit domein. Deze specifieke regels kunnen mensen mobiliseren en zorgen voor een succesvolle samenwerking (Bakker et al. 2012: p. 400). Het gaat hierbij om het ruimte geven aan burgers om zelf beslissingen te nemen bijvoorbeeld een buurtbegroting of ruimte voor burgerparticipatie. Faciliteren door procesmanagement gaat over een actieve rol van de faciliterende partij. Procesmanagement is gericht op het sturen van activiteiten binnen een bepaalde arena, zodat gezamenlijk problemen worden opgelost of doelen worden behaald (Bakker et al., 2012: p. 401). Deze activiteiten zijn het vergroten van vertrouwen, het creëren van een gezamenlijk beeld en het ontwikkelen van contacten tussen betrokkenen. Beide vormen van facilitering kunnen worden ingezet en zijn geen tegenstellingen van elkaar.

3.3.2 Factoren voor het faciliteren van participatie

Het creëren van de juiste instrumenten om burgerinitiatieven te stimuleren en uit te werken is een eerste stap om burgerparticipatie in gang te zetten. Na het ontwikkelen van de juiste instrumenten moeten deze worden ingezet om burgers te motiveren om te participeren (Bakker et al., 2012: p. 401). Een middel om hierop in te spelen is het CLEAR-model dat is ontwikkeld om de vraag te beantwoorden waarom sommige burgers wel participeren en anderen niet (Bakker et al., 2012: p. 401). Het CLEAR-model bouwt voort op drie factoren die bijdragen aan participatie ontwikkeld door Verba (1995): de middelen, motivatie en mobilisatie van burgers. Deze factoren zijn uitgebreid door Lowndes, Pratchett en Stoker (2006) met de factoren sociaal netwerk als sociaal kapitaal en de perceptie van burgers of hun acties impact hebben (Bakker et al., 2012: p. 401). Dit model biedt een overzicht van de bevorderende omstandigheden voor participatie door burgers op lokaal niveau. Het model biedt inzichten die kunnen worden gebruikt om burgers op de juiste manier te benaderen, zodat ze geneigd zijn om te participeren en daarmee de samenwerking aan te gaan met de overheid. Het CLEAR-model is gericht op het faciliteren van participatie in brede zin. Zowel het motiveren van mensen om te participeren, burgers de mogelijkheden geven tot succesvolle participatie en de omgang met

participerende burgers worde hierin benoemd. Hiermee gaat het CLEAR-model verder in op de omgang met burgers. Bij motivatie gaat het nog meer om het aanwakkeren van ideeën en mensen enthousiasmeren om met ideeën te komen. Het CLEAR-model richt zich meer op hoe je burgers met een idee actief kunt benaderen en kunt laten participeren. Het CLEAR-model bestaat uit vijf factoren die van invloed zijn op de succesvolle samenwerking met burgers. Deze vijf factoren worden besproken en toegepast op participatie. Het toepassen van deze factoren zorgt ervoor dat een overheidsinstelling participatie op een effectieve manier kan faciliteren volgens het CLEAR-model.

Can do

De eerste factor gaat over de mogelijkheid die burgers hebben om te participeren. Dit gaat dan voornamelijk om de sociaal-economische status van mensen. Wanneer burgers de benodigde vaardigheden en middelen hebben om te participeren zullen ze ook eerder geneigd zijn om dit te gaan doen (Lowndes & Prachett, 2006: p. 2). Deze vaardigheden verschillen van het hebben van genoeg zelfvertrouwen om ergens aan deel te nemen tot het zelf kunnen organiseren van een evenement. Toegang tot middelen verschilt van toegang hebben tot internet tot toegang hebben tot de middelen om een eigen evenement te promoten. Deze combinatie van vaardigheden en middelen is vaker aanwezig bij hoger opgeleide burgers en geeft een verklaring voor de grotere participatie van deze groep. Om er als overheidsorganisatie voor te zorgen dat participatie voor iedereen mogelijk is kunnen burgers op het *can do* niveau worden gesteund in het ontwikkelen van vaardigheden en het aanspreken en vinden van de benodigde middelen. *Can do* participatie is vooral de praktische kant of het voor een burger mogelijk is om te gaan participeren.

Like to

De *like to* factor gaat erover of mensen willen participeren. Dit is gebaseerd op het idee dat het idee ergens onderdeel van te zijn mensen stimuleert om te gaan participeren (Lowndes & Prachett, 2006: p.2). Wanneer je ergens bij hoort zijn mensen eerder geneigd om ergens aan deel te nemen. Wanneer iemand het gevoel heeft buitengesloten te worden of niet welkom te zijn binnen een groep kan dit ervoor zorgen dat er niet wordt geparticipeerd. Het gevoel van verbondenheid binnen een gemeenschap en vertrouwen en een connectie tussen personen bevordert de participatie. De *like to* factor voor participatie gaat uit van een groepsproces waar individuen aan kunnen deelnemen. De verbondenheid met een gemeenschap zorgt ervoor dat mensen eerder geneigd zijn om te participeren. Om hierop in te spelen als beleidsmakers is het belangrijk om de verschillende loyaliteiten binnen gemeenschappen in kaart te brengen (Lowndes, Prachett & Stoker, 2006: p. 287). Door inzichtelijk te maken welke groepen zich in een samenleving bevinden kan worden ingespeeld op deze groepen. Het creëren van een gevoel van burgerschap en solidariteit richting de stad of wijk kan bijdragen aan een positief milieu voor participatie.

Enabled to

De derde factor met betrekking tot participatie gaat over de manier waarop participatie wordt gefaciliteerd. De meeste participatie wordt gefaciliteerd via groepen en netwerken en deze vorm zorgt voor wederzijdse versterking om te gaan participeren (Lowndes & Prachett, 2006: p. 3). Collectieve participatie geeft een gevoel van betekenis en zorgt er mede voor dat participatie wordt gezien als waardevol. Daarnaast zorgt participatie die is georganiseerd via een groep of netwerk, voor feedback momenten en de verzekering dat de geleverde dienst waardevol is (Lowndes, Prachett & Stoker, 2006: p. 288). Het organiseren en faciliteren van collectieve participatie werkt bevorderend voor burgerparticipatie. Wanneer de verscheidenheid en mogelijkheden voor participatie aanwezig zijn,

zorgt dit ervoor dat burgers eerder geneigd zijn om te participeren. Het is belangrijk om in contact te blijven met de organisaties die participatie faciliteren vanwege hun netwerk en achterban. Door deze groepen te betrekken in de beleidsvorming. Op deze manier kunnen veel burgers worden bereikt en worden aangespoord om te participeren.

Asked to

Als vierde factor wordt het belang van mobilisatie benoemd. Mensen zijn eerder geneigd om te participeren wanneer ze gevraagd worden om ergens aan deel te nemen. Participatie is mede afhankelijk van het feit dat mensen worden gevraagd om te participeren en de manier waarop dit wordt gevraagd (Lowndes & Prachett, 2006: p. 3). Deze mobilisatie is vooral sterk wanneer iemand wordt benaderd door de verantwoordelijke voor de uitvoering van een project. Wanneer de verantwoordelijke voor een initiatief mensen persoonlijk uitnodigt om deel te nemen zijn mensen eerder geneigd om hierop in te gaan. Daarnaast is ook een rol weggelegd voor de lokale overheid die op verschillende manieren burgers kunnen uitnodigen voor participatie. De variëteit aan opties is belangrijk om dat niet iedereen zich voelt aangesproken door een participatievorm zoals een open bijeenkomst. Door een breed repertoire aan participatiemogelijkheden kunnen verschillende doelgroepen worden bereikt en daarmee de complete participatie in een gemeente vergroten (Lowndes, Prachett & Stoker: p. 288). Niet alleen het middel dat wordt gebruikt om burgers te vragen om te participeren is belangrijk, ook de aard van de vraag is van belang. Het bieden van *incentives* speelt hierbij een rol. Daarnaast is de focus van de vraag van belang: gaat het om een specifiek project voor een wijk of om een algemeen project? Daarnaast speelt nog een derde punt een rol: gaat het om duurzame participatie? Blijven mensen ook actief deelnemen en gaat het hierbij om burgers met expertise over het onderwerp of steeds om nieuwe willekeurige burgers (Lowndes, Prachett & Stoker: p. 289)?

Responded to

De vijfde factor is het gevoel dat het project waar ze aan deelnemen een positief effect heeft en dat ze hierdoor daadwerkelijk een bijdrage leveren. Wanneer burgers gaan participeren is het belangrijk dat zij het idee hebben dat ze worden gehoord of in dat hun ideeën in overweging worden genomen (Lowndes & Prachett, 2006: p. 5). Burgers gaan participeren wanneer ze serieus worden genomen en wanneer ze het idee hebben dat hun input ook daadwerkelijk tot iets kan leiden. Deze manier van participatie faciliteren is misschien wel de moeilijkste manier om participatie te vergroten, maar er zijn wel verschillende manieren om in te spelen op de *responded to* factor. Deze vorm is goed toe te passen voor beleidsmakers om ervoor te zorgen dat mensen met een idee zich serieus genomen voelen. Het betrekken van burgers in de besluitvormingsfase is belangrijk, maar vooral de terugkoppeling is van belang (Lowndes, Prachett & Stoker: p. 289). Door duidelijk te communiceren wat de rol van burgers is geweest in een besluitvormingsproces en hoe men tot het uiteindelijke besluit is gekomen, zorgt voor duidelijkheid aan de kant van de burgers. Mensen die hebben deelgenomen aan het proces zullen dan ook meer begrip hebben wanneer het besluit toch anders uitvalt als dit goed wordt beargumenteerd en duidelijk wordt gecommuniceerd. Wanneer de rol van de burger duidelijk is en wanneer burgers ook het idee hebben dat ze daadwerkelijk iets kunnen bijdragen, zijn zij eerder geneigd om te participeren. Wanneer een burger bericht krijgt dat zijn voorstel is afgewezen wordt dit eerder geaccepteerd en als redelijk bevonden wanneer de afwijzing helder onderbouwd is. Wanneer het voor de burger duidelijk is welke overwegingen zijn gemaakt om een voorstel wel of niet goed te keuren, is dit ook begrijpelijk voor de burger.

CLEAR-model	Betekenis
<i>Can do</i>	In het bezit van de vaardigheden en middelen om te participeren
<i>Like to</i>	Door onderdeel te zijn van een groep neemt de wil om te participeren toe
<i>Enabled to</i>	Manier waarop participatie wordt gefaciliteerd, participatie als gevoel van betekenisgeving
<i>Asked to</i>	Gevraagd worden om te participeren
<i>Responded to</i>	Participatie zorgt voor een positief effect, burgers worden gehoord en serieus genomen

Tabel 1: CLEAR-model

3.4 Participatieladder

Er zijn verschillende mogelijkheden voor burgers om te participeren in het proces van beleidsvorming. Deze verschillende niveaus zijn weergegeven in de participatieladder die is ontwikkeld door Edelenbos en Monnikenhof (2001). Het eerste participatie model is ontwikkeld is de *ladder of citizen participation* ontwikkeld door Arnstein in 1969. In deze ladder worden acht niveaus benoemd, uiteenlopend van burgerparticipatie tot geen zeggenschap voor burgers. Op dit model zijn verschillende huidige participatieladders gebaseerd (Jager-Vreugdenhil, 2011: p. 88). De ladder van Edelenbos voegt een aantal van de verschillende niveaus van Arnstein samen en heeft daarmee een ladder gevormd die past bij de huidige mogelijkheden voor burgerparticipatie. De verschillende niveaus in het model geven aan hoe groot de betrokkenheid van burgers is in het proces en hoeveel zeggenschap zij hebben binnen een traject. Dit betekent dat wanneer een overheidsinstelling intensief wil samenwerken met burgers zij zich hoger op de participatieladder moeten begeven dan wanneer ze alleen informatie willen delen. De vijf treden van de participatieladder van Edelenbos zijn:

Informeren

Het eerste niveau op de participatieladder is informeren, waarbij de burgerparticipatie nog beperkt is. Bij deze vorm vindt geen participatie door burgers plaats, maar worden zij enkel geïnformeerd over zaken. Politieke en bestuur informeren burgers over de lopende zaken en geven informatie, maar er is geen mogelijkheid tot participatie (Edelenbos, 2000: p.). Burgers kunnen geen input leveren en zijn afhankelijk van de overheid voor de informatie die zij ontvangen. Bij deze eerste vorm is er dan ook geen sprake van burgerparticipatie, omdat burgers geen mogelijkheden hebben om zelf iets bij te dragen. Deze vorm van participeren past bij de eerstegeneratieparticipatie waarin burgers wel worden betrokken bij het proces, maar waarbij deze betrokkenheid nog vrij passief is.

Consulteren of raadplegen

Het tweede niveau is consulteren of raadplegen waarbij burgers al een meer actievere rol hebben dan in de eerste fase. In deze fase hebben burgers nog steeds geen directe invloed op het idee dat is geformuleerd. Het bestuur en de politiek bepalen zelfstandig de beleidsrichting en kunnen hierover met burgers in gesprek gaan (Edelenbos, 2000: p.). Door in gesprek te gaan met burgers kunnen nieuwe ideeën of aanpassingen aan het voorstel ontstaan. De resultaten van deze gesprekken worden alleen niet als bindend beschouwd door bestuur en politiek. Hierdoor is de doorwerking van de participatie van burgers beperkt, omdat er geen consequenties verbonden zijn aan het voeren van een gesprek met burgers. Deze vorm van participatie biedt burgers de mogelijkheid om in gesprek te gaan met bestuurders en politici, maar biedt geen garantie op resultaat. De ideeën van burgers kunnen de bouwstenen zijn voor het idee van beleidsrichting en bijdrage aan de ontwikkeling, maar deze ideeën vormen geen bindend advies aan bestuurders en politici. Deze vorm biedt daardoor nog steeds slechts

een beperkte mate van participatie voor burgers. Ook deze tweede stap op de ladder past nog bij de eerstegeneratieparticipatie omdat de burger wel de mogelijkheid heeft om iets te zeggen, maar nog geen echte invloed heeft op het probleem dat wordt besproken.

Adviseren

Adviseren is het derde niveau op de participatieladder en geeft burgers de mogelijkheid om zelf een probleem en mogelijke oplossingen aan te dragen. Deze ideeën spelen een volwaardige rol in de ontwikkeling van beleid (Edelenbos, 2000: p.). Het advies dat burgers uitbrengen kan daarmee ook daadwerkelijk invloed hebben op de besluitvorming. Burgers zijn eerder in het traject betrokken bij de beleidsvorming dan in de vorige fasen. Burgers krijgen hierbij de gelegenheid om zelf met een nieuw idee te komen en niet alleen te reageren op ideeën vanuit de overheidsorganisatie. Deze vorm van participatie geeft burgers vooral meer zeggenschap over de beleidsagenda en een mogelijkheid om deze te beïnvloeden. De ideeën van burgers worden erkend en ook door de politiek aangezien als volwaardige voorstellen, maar in de uiteindelijke besluitvorming kan hiervan worden afgeweken. Deze adviesvorm biedt daarmee vooral een mogelijkheid tot het aankaarten van problemen en het inbrengen van oplossingen, maar hier is nog geen zekere consequentie of doorwerking aan verbonden. De derde stap op de ladder sluit aan bij de tweedegeneratieparticipatie. In deze stap is een actieve rol voor burgers weggelegd waarbij burgers vanaf het begin worden betrokken bij een vraagstuk.

Coproduceren

Het vierde niveau op de participatieladder is coproduceren. In deze vorm gaan burgers, bestuurders en politiek samen werken aan het vaststellen van een probleem of het neerzetten van een idee. De burgers zijn vanaf het begin betrokken bij het ontwikkelen van beleid of het zoeken naar een oplossing voor een probleem (Edelenbos, 2000: p.). Op dit niveau komen burgers naar bestuurders toe en komen bestuurders samen om te bepalen welke problemen er spelen. De organisatie bepaalt niet wat het probleem is, maar dit wordt gedaan in samenspraak met bewoners. Coproductie betekent het samen ontwikkelen van een product en is een specifieke uitwerking van ideeën van de betrokken partijen. In deze vorm gaat de overheid actief samenwerken met burgers. Ideeën worden in het geval van coproductie niet opgelegd, maar samen uitgewerkt. De actieve rol van burgers bij coproduceren sluit aan bij de tweedegeneratieburgerparticipatie. De burgers hebben een rol in gehele besluitvormingsproces en zijn een serieuze partij in dit proces.

Co-creatie

De samenwerking tussen overheid en burgers wordt ook wel co-creatie genoemd. Deze stap staat niet op de participatieladder, maar ligt in lijn met coproductie. Deze optie wordt steeds vaker toegepast binnen het openbaar bestuur. Bij co-creatie gaat het om de beginfase van het ontwikkelproces. Wanneer de burger een idee of initiatief heeft, gaat de overheid in samenwerking met de burger kijken hoe het idee kan worden gerealiseerd. Dit kan betekenen dat het idee wordt aangepast, zodat het aan de gestelde richtlijnen voldoet of dat partijen met soortgelijke ideeën aan elkaar worden verbonden. Burgers worden gezien als een waardevolle partner in het publieke domein (Voorburg, Bekkers & Tummers, 2014: p. 1340). Deze manier van samenwerking gaat uit van gelijkwaardigheid tussen beide partijen. De betrokken burgers worden betrokken bij het proces en zijn niet alleen raadgevend, zoals bij verschillende andere vormen van participatie. Onderzoekers onderscheiden verschillende manieren waarop co-creatie kan worden vormgegeven. Het kan gaan om het creëren van een duurzame relatie tussen burgers en de overheid, de gezamenlijke verantwoordelijkheid van professionals en burgers of het betrekken van burgers in het beleidsvormingsproces (Voorburg,

Bekkers & Tummers, 2014: p. 1340). Wanneer burgers worden betrokken in de beleidsvorming gaat het om het samen ontwerpen van een initiatief of beleid. De actieve betrokkenheid van burgers in het proces is het belangrijkste kenmerk van co-creatie. Niet enkel de overheid bepaalt het beleid en welke plannen worden uitgevoerd, maar juist via samenwerking ontstaat beleid. Deze samenwerking geeft burgers meer zeggenschap en inspraak in de beleidsvorming. Cocreatie sluit aan bij de derdegeneratieburgerparticipatie. Dit is vanwege de gelijkwaardige samenwerking tussen burgers en de overheid. Beide partijen zijn verantwoordelijk voor het eindresultaat.

Meebeslissen

In de vijfde trede van de participatieladder hebben burgers de meeste zeggenschap en invloed binnen het besluitvormingsproces. De organisatie laat de beleidsontwikkeling en de besluitvorming over aan burgers en betrokkenen bij een project. Burgers krijgen in deze fase daarmee ook beslismacht aan het einde van de ontwikkelingsfase en zijn niet meer alleen in het beginstadium actief (Edelenbos, 2000: p.). De overheid biedt ondersteuning en heeft een adviserende rol in het traject. Burgers krijgen daarmee de vrijheid om eigen keuzes te maken. De politiek toetst de uitkomst aan vooraf gestelde randvoorwaarden en neemt het resultaat over wanneer aan de voorwaarden is voldaan. In deze vorm zijn burgers de beslissende partij en kunnen zij het initiatief ook daadwerkelijk tot aan het einde toe vormgeven. Op lagere niveaus van de participatieladder zijn burgers voornamelijk in de ontwikkelingsfase aanwezig, maar bij het niveau van meebeslissen hebben burgers meer inzicht in het eindproduct. De laatste stap op de ladder past bij de derdegeneratieburgerparticipatie. Burgers en de overheid zijn beide verantwoordelijke voor de beslissing die wordt genomen. De burgers hebben in deze stap echte beslissingsmacht en kunnen volwaardig meebepalen over wat de juiste oplossing is voor een vraagstuk.

Op de participatieladder staat de burger centraal en mogen bewoners meedoen in overheidsprojecten. De overheid betreft burgers bij de ontwikkeling van een project. Uiteindelijk blijft de overheid eindverantwoordelijke en dus de partij met de meeste invloed in het proces, omdat zij de regels voor samenwerking of participatie bepalen. In de laatste jaren is er dan ook een verandering in participatie zichtbaar. Niet alleen de burger mag gaan participeren, maar ook tegenovergestelde participatie komt vaker voor. Overheidsorganisaties gaan vaker de samenwerking aan met burgers bij een burgerinitiatief. Deze nieuwe vorm van participatie wordt overheidsparticipatie genoemd.

Participatieladder	Betekenis
Informeren	Enkel informatie geven aan burgers
Consulteren/raadplegen	In gesprek met burgers over het opgestelde beleid
Adviseren	Burgers kunnen een probleem/oplossing aandragen
Coproduceren	Samenwerken met burgers om tot een besluit of idee te komen
Meebeslissen	Burgers onderdeel van beleidsontwikkeling en besluitvorming, beslismacht over een project

Tabel 2: Participatieladder

3.5 leervermogen bij burgerinitiatieven

Het CLEAR-model geeft aan dat het belangrijk is om op een serieuze manier te reageren op burgerinitiatieven. Volgens de factor *respondend to* is de manier waarop de overheid omgaat met

burgerinitiatieven van groot belang. Het leveren van feedback en laten weten wat er met de input van burgers wordt gedaan, is van belang om participatie te vergroten. Het serieus behandelen van burgerinitiatieven betekent dat er wordt geleerd van de behaalde resultaten van deze initiatieven. De omgang met burgers en de manier waarop wordt samengewerkt kan zorgen voor verandering in de organisatie. Om te zien wat de invloed is van burgerinitiatieven op een organisatie kan worden gekeken naar de leergradaties van het beleid. Daarbij wordt bepaald op welk niveau of in welke gradatie er wordt geleerd van de samenwerking met burgers. Bij de samenwerking tussen burgers en ambtenaren gaat het erom dat beide partijen iets kunnen opsteken van deze samenwerking en dat er een leerproces voor beide partijen mogelijk is.

Leergradaties

Volgens de theorie van Hall zijn er verschillende gradaties waarin beleidsveranderingen plaatsvinden. De manier waarop de overheid een verandering doorvoert, bepaalt mede het effect van de verandering. Hall spreekt over drie verschillende ordes of gradaties waarin veranderingen worden doorgevoerd (Bekkers, 2012: p. 305). Veranderingen in de eerste orde zijn vooral gericht op het verbeteren van de inzet van instrumenten binnen het beleid. Door een instrument op een andere manier in te zetten kan het probleem worden opgelost. De instrumenten of het beleid staan niet ter discussie. Een voorbeeld van dit leerproces is het vergroten van een budget voor een bepaald project of het inzetten van meer personeel wanneer hier een tekort aan is. Veranderingen in de tweede orde zijn gericht op de inzet van instrumenten binnen een beleid. Wanneer een bepaald instrument niet het beoogde resultaat behaalt, kan een ander extra instrument worden toegepast om het gewenste beleid te realiseren. Een voorbeeld hiervan is naast strakke handhaving van de regels in de omgang met burgers ook voorlichting geven over de rol die een burger kan innemen in samenwerking met de overheid. Het extra instrument draagt bij aan de werking van het eerste instrument. De doelstellingen van het beleid blijven in de originele vorm van kracht en staan niet ter discussie (Bekkers, 2012: p. 306). In de derde gradatie van veranderingen staan de doelen en veronderstellingen ter discussie. In deze derde orde vindt een fundamentele verandering plaats in de manier waarop het beleid wordt vormgegeven. Een voorbeeld hiervan is een andere manier van omgaan met burgers en de samenwerking met burgers. Wanneer het beleid eerst was gericht op het aanbieden van diensten en meer zorgen voor de burgers verandert dat bij derdeordeleren volledig. Bij een verandering van de derde orde wordt het beleid nu gericht op het vraaggericht werken en kijken wat burgers van de overheid vragen. Het beleid wordt volledig omgegooid en vanuit een nieuwe visie benaderd. Een leerproces gericht op veranderingen in de derde orde komt meestal voort vanuit een andere visie op het beleid (Bekkers, 2012: p. 307).

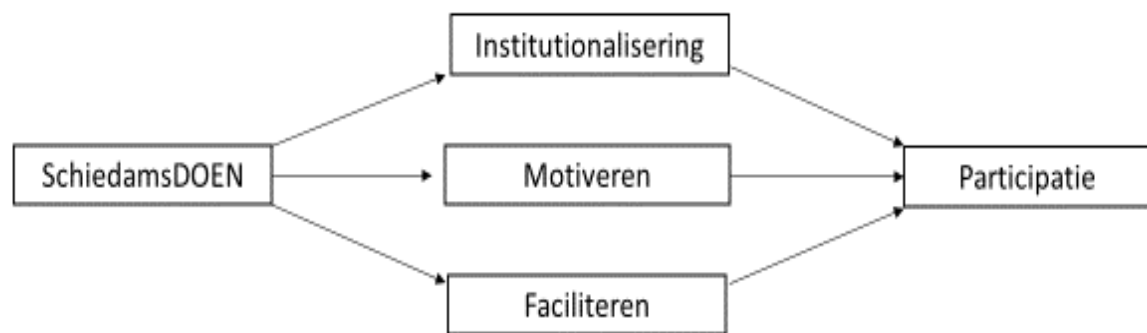
Voor het leervermogen van burgers kunnen deze gradaties niet één op één worden toegepast, omdat burgers geen instrumenten en beleid inzetten. In grote lijnen kan wel worden gekeken in welke gradaties burgers iets leren van een proces en daarmee hun gedrag, houding en visie aanpassen ten opzichte van het proces. In het geval van samenwerking met de overheid kan de manier waarop burgers samenwerken met de overheid en hun visie ten opzichte van de overheid veranderen. Het gaat hier dan niet zozeer om een beleidsverandering, maar om een gedragsverandering bij burgers in de manier waarop zij omgaan met de overheid. De uitkomst van het leerproces kan hierbij zijn dat burgers gaan samenwerken met de overheid of dat het beeld dat zij hebben van de overheid wordt veranderd en dat ze een andere visie hebben op de overheid.

3.6 Conclusie

Verschillende theorieën geven een ieder een ander gedeelte weer van de wijze waarop organisaties participatie kunnen stimuleren. Op participatie kan in drie verschillende fasen worden aangestuurd. Voor, tijdens en na een initiatief kan een overheidsorganisatie zich inzetten om de burger ertoe te bewegen te participeren en deze participatie zo goed mogelijk te laten verlopen. Als eerste is participatie niet eenzijdig, maar kunnen burgers en de overheid beide participeren. Het idee dat burgers moeten deelnemen aan de samenleving heeft zich ontwikkeld tot de gedachte dat ook de overheid moet deelnemen in zaken die spelen in de maatschappij. Wanneer beide partijen overgaan tot participatie is er een mogelijkheid tot samenwerking. Een middel dat kan worden gebruikt om deze samenwerking op gang te brengen is de mogelijkheid om burgerinitiatieven in te dienen. Op deze manier kunnen burgers participeren door eigen initiatieven in te dienen en de overheid kan participeren door in te spelen op zaken die voor burgers belangrijk zijn. Om ervoor te zorgen dat burgers initiatieven gaan indienen is het van belang om burgers hiertoe te motiveren. Het motiveren tot participatie kan via het bevorderen van gewenst gedrag, het in contact brengen van initiatiefnemers met andere burgers en als er sprake is van wederzijdse aanpassingen door de betrokkenen. Het omzetten van deze motivatie in iets praktisch is de volgende stap en belangrijk om deze motivatie ook vast te houden. Een instrument om deze initiatieven succesvol te faciliteren is het CLEAR-model. Dit model is ontwikkeld met de vraag waarom sommige wel participeren en anderen niet. De vijf factoren van het CLEAR-model zijn bepalende factoren voor succesvolle participatie. Wanneer volgens deze factoren wordt gewerkt en het faciliteren van burgerinitiatieven wordt geregeld zullen initiatiefnemers meer participeren. Het enkel toepassen van het CLEAR-model is niet genoeg om participatie te vergroten en samenwerking tussen burgers en de overheid te realiseren. Het volgen van de stappen van het CLEAR-model is enkel een middel om dit te doen, maar wanneer dit niet wordt geïstitutionaliseerd in de organisatie blijft het slechts een middel en geen duurzame werkwijze. Het verankeren van overheidsparticipatie, bijvoorbeeld door het CLEAR-model als vaste werkwijze te gebruiken zorgt voor een duurzame verandering in de organisatie. Hiervoor is het nodig dat de organisatie iets leert van de ervaringen opgedaan met burgerinitiatieven. Door te leren van de opgedane ervaringen met burgerinitiatieven en de samenwerking tussen ambtenaren en burgers kan de overheidsparticipatie worden verbeterd en beter worden ingespeeld op de behoeften van de burgers. Dit leervermogen draagt bij aan de institutionalisering van een nieuwe werkwijze in de organisatie doordat hier meer ervaringen mee worden opgedaan.

3.7 Conceptueel model

Het conceptueel model is een grafische weergave van de verbanden die worden onderzocht. In dit model wordt aangegeven dat SchiedamsDOEN zich richt op drie verschillende punten: institutionaliseren van de werkwijze, motiveren van participatie en faciliteren van initiatieven. Op deze drie punten worden door SchiedamsDOEN acties ondernomen met als doel participatie vergroten. De acties van SchiedamsDOEN hebben als doel om de participatie door burgers te vergroten. Dit zorgt voor het volgende conceptueel model:

Figuur 1: Conceptueel model

3.8 Operationalisering

In het onderstaande schema worden de concepten uit de literatuur geoperationaliseerd. Op deze manier worden de theoretische concepten meetbaar gemaakt en kunnen deze worden vertaald naar interviewvragen.

Fase in het proces	Theorie	Indicatoren	Waarde
Voor het participatieproces	Institutionaliseren participatie	Institutionaliseren	Wat is uw beeld van de gemeente? Hoe is de samenwerking met de gemeente, voor SchiedamsDOEN?
	Motiveren		Hoe bent u ertoe gekomen om deel te nemen aan dit initiatief/dit initiatief in te dienen? Wat was de rol van SchiedamsDOEN hierin?
		Incentives	Was er sprake van sturing op het bedenken van een initiatief, door subsidies, aansprekende beelden of directe ondersteuning?
		Boundary spanning	Heeft SchiedamsDOEN u in contact gebracht met andere burgers of partijen in de stad?
		Mutual adaption	Op welke manier zijn de plannen van de gemeente en die van u samengekomen? Heeft u uw plan moeten aanpassen aan de wensen van de gemeente of andersom?
Tijdens het participatie proces	Faciliteren , CLEAR	<i>Can do</i>	Heeft SchiedamsDOEN u geholpen bij het ontwikkelen van vaardigheden voor zelforganisatie?

		<i>Like to</i>	Wilt u door SchiedamsDOEN eerder geneigd om deel te nemen aan activiteiten? Bent u door SchiedamsDOEN onderdeel van een groep? En daardoor eerder geneigd om deel te nemen?
		<i>Enabled to</i>	Wordt het initiatief collectief georganiseerd? Zorgt dit dat er meer mensen participeren?
		<i>Asked to</i>	Hoe bent u benaderd om deel te nemen aan dit initiatief?
Na het participatie proces		<i>Responded to</i>	Op welke manier is er gecommuniceerd over de uitkomsten van het initiatief? Was er sprake van een terugkoppeling of feedback moment?
	Participeren	Participatieladder	Op welk niveau was er sprake van participatie, was er sprake van gelijkwaardigheid in de samenwerking?
	Huidige situatie	Leergradaties	Is er sprake van een verandering in de omgang met de gemeente? Wat is de invloed van SchiedamsDOEN op de samenwerking met de gemeente? Hoe beoordeelt u SchiedamsDOEN? Zou u nog een keer deelnemen aan SchiedamsDOEN?
	Evaluatie	Zeggenschap	Heeft u door de deelname aan SchiedamsDOEN meer zeggenschap over de leefomgeving, heeft u meer te zeggen over de straat/wijk waar u woont?
		Relatie met ambtenaren	Is door SchiedamsDOEN het contact met ambtenaren verbeterd? Hoe is de relatie met de ambtenaren met wie u heeft samengewerkt?
	Aanbevelingen		Wat zijn uw adviezen voor het programma?

4. Methodologie

In het methodologiehoofdstuk wordt beschreven welke methoden worden gebruikt in dit onderzoek en voor welke doeleinden. Daarnaast wordt de validiteit en de betrouwbaarheid van het onderzoek beschreven.

4.1 Evaluatieonderzoek

Het onderzoek is gebaseerd op het evaluatieonderzoek van de gemeente Schiedam en wordt ook vormgegeven als een evaluatieonderzoek. Het onderzoek focust zich op het verloop van het proces en de organisatie van het programma met betrekking tot initiatieven. Het onderzoek wordt vormgegeven als een procesevaluatie, maar met aandacht voor de *outcomes* van het programma. Het programma SchiedamsDOEN is gestart in 2013 en loopt voor nu tot eind 2016. Het programma is nog niet afgerond. Het onderzoek vindt plaats tijdens de uitvoering van het beleid waardoor sprake is van een *ex durante* evaluatie (Beleidsevaluatie, 2016). Het gaat in deze vorm van evaluatieonderzoek om het beoordelen van de werkwijze van het programma en of dit in lijn is met de gestelde doelen.

4.2 Methoden

Voor dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van meerdere onderzoeksmethoden om inzicht te verkrijgen in de manier waarop SchiedamsDOEN heeft bijgedragen aan burgerparticipatie.

4.2.1 Documentanalyse

Door middel van documentanalyse kunnen de resultaten van het programma in de breedte worden geanalyseerd. Bij SchiedamsDOEN zijn in de beginfase 131 initiatieven ingediend en tijdens het programma zijn ook nog verschillende voorstellen ingediend. Daarnaast heeft SchiedamsDOEN ook ingehaakt op een aantal andere projecten die niet als initiatief zijn ingediend. Door de verschillende initiatieven langs de participatieladder te leggen wordt beoordeeld op welk niveau er sprake is van participatie. Daarnaast kan worden bepaald op welke manier de gemeente de initiatieven heeft gefaciliteerd en of dit aansluit bij het niveau van participatie.

4.2.2 Interviews

Interviews bieden de mogelijkheid om dieper in te gaan op een specifieke casus en de ervaringen van burgers met SchiedamsDOEN. Via interviews wordt onderzocht op welke manier SchiedamsDOEN een initiatief heeft ondersteund en wat de rol van de initiatiefnemer was in dit proces. De interviews worden gebruikt om meer inzicht te bieden in de ervaringen van de initiatiefnemers en de manier waarop de gemeente is omgegaan met de ingediende voorstellen. Niet alle informatie over SchiedamsDOEN is opgetekend in documenten. De interviews dienen daarom ook om meer informatie over het ontstaan en de werking van het programma te verkrijgen.

4.3 Validiteit

De validiteit van het onderzoek is verdeeld in drie onderdelen die samen de resultaten van de meting waarborgen. Onderverdeeld in de measurements interne en externe validiteit. De measurement validiteit beoordeelt of het gebruikte meetinstrument daadwerkelijk meet wat wordt onderzocht (Neumann, 2004: p. 115). Om deze validiteit te vergroten worden in de interviews specifieke vragen gesteld die erop zijn gericht om zo precies mogelijk de hoofd- en deelvragen te kunnen beantwoorden. De interne validiteit is de manier waarop concepten worden gemeten door middel van een meetinstrument (Neumann, 2004: p. 115). Hierbij is het belangrijk dat de concepten binnen het instrument overeenkomen met de concepten die worden onderzocht. De interne validiteit is binnen

dit onderzoek hoog, omdat de concepten uit de theorie direct worden vertaald naar vragen in de interviews. Binnen de documentanalyse is deze validiteit minder hoog, omdat niet alle concepten direct in documenten staan. Uit de documentanalyse kunnen voornamelijk feitelijke gebeurtenissen worden uitgehaald. In documenten zijn de ervaringen van burgers niet meetbaar, maar wordt meer informatie over de werkwijze achterhaald. Via de interviews worden de theoretische concepten in de praktijk getoetst. De externe validiteit is de mate waarin de resultaten van het onderzoek generaliseerbaar zijn (Neumann, 2004: p. 115). De resultaten zijn generaliseerbaar voor het hele programma SchiedamsDOEN, omdat verschillende projecten zijn gekozen die zich afspelen op verschillende beleidsterreinen. Door de uitsluiting van voorstellen van ambtenaren is het niet generaliseerbaar voor deze initiatieven en daarmee enkel voor burgerinitiatieven bij SchiedamsDOEN. Voor projecten van andere gemeenten die iets met participatie doen zijn deze resultaten ook generaliseerbaar, maar alleen als ze dezelfde werkwijze hebben als SchiedamsDOEN. De generaliseerbaarheid beperkt zich daardoor tot soortgelijke projecten.

4.4 Betrouwbaarheid

De betrouwbaarheid van het onderzoek zit in de reproduceerbaarheid van het onderzoek. Belangrijk hierbij is of de uitkomsten van het onderzoek bij herhaling van het onderzoek door een andere onderzoeker overeenkomen met de originele resultaten (Neumann, 2004: p. 112). Door gebruik te maken van semigestructureerde interviews dat een interview nogmaals kan worden uitgevoerd met dezelfde soort vragen. Het gebruik van een interviewleidraad en een codeerschema vergroten de herhaalbaarheid van het onderzoek. De antwoorden van respondenten blijft open voor eigen interpretatie wat de betrouwbaarheid beperkt, maar wordt ondervangen door het codeerschema. Daarnaast worden de interviewdata ondersteund met informatie uit de documentanalyse om de betrouwbaarheid te versterken.

5. Context Schiedam

Om te onderzoeken op welke manier SchiedamsDOEN burgerinitiatieven faciliteert, is het belangrijk om eerst de achtergrond van het programma te begrijpen. Door het ontstaansproces van SchiedamsDOEN in kaart te brengen wordt duidelijk wat de oorspronkelijke doelen van het programma waren en of deze doelen nog steeds in de praktijk worden beoogd.

5.1 ontstaan van het idee SchiedamsDOEN

Het idee voor SchiedamsDOEN is ontstaan vanuit de vraag hoe de redelijk traditionele organisatie die vooral intern gericht was meer op de inwoners van Schiedam gericht kon worden. Aansluitend bij de gedachte om de organisatie meer op de stad te richten kwam de vraag hoe dit in de praktijk kon worden gebracht. Tegelijkertijd met het idee om de organisatie te veranderen ontstonden er initiatieven in Schiedam die binnen de gemeente geen voet aan de grond kregen. Dit leidde in sommige situaties ook tot onenigheid met bewoners. Vanuit deze verschillende ontwikkelen en voornamelijk vanuit de vraag om meer naar buiten gericht te werken ontstond bij een medewerker het idee om een centraal punt of programma op te zetten om te inventariseren hoeveel ideeën er onder de burgers waren. De inwoners van Schiedam konden dan zelf bepalen wat zij de belangrijkste ideeën vonden door daarop te stemmen. Daarna kon de gemeente met deze ideeën aan de slag. Het idee is ontstaan vanuit gesprekken tussen de wethouder die verantwoordelijk voor de verandering in de gemeente was, en de gemeentesecretaris. De eerste gedachte was om SchiedamsDOEN als een klein project op te zetten. Toen de gemeenteraad hoorde over dit idee vonden zij het een goed idee en wilde ze dit ook verder doorzetten. Daarom is er een motie ingediend om SchiedamsDOEN te starten en deze motie is op 14 november 2013 unaniem aangenomen. Door deze motie werd SchiedamsDOEN niet alleen een intern project, maar kwam er ook politieke steun voor en werd het programma kracht bijgezet.

5.2 Werking van SchiedamsDOEN

Na het aannemen van de motie is het programma SchiedamsDOEN opgezet en is begonnen met de uitwerking van de motie. Het idee om de burgers zelf ideeën te laten indienen en hier vervolgens op te stemmen is tot uitvoering gebracht. Allereerst zijn er ter verkenning een aantal stadsgesprekken gevoerd met burgers met een connectie met de gemeente om te praten over mogelijke initiatieven (SchiedamsDOEN, 2016b). Vervolgens zijn via een reclamecampagne de bewoners van Schiedam op de hoogte gebracht van SchiedamsDOEN en de mogelijkheid om ideeën hiervoor in te dienen via de website van SchiedamsDOEN. Bij wijkoverleggen is SchiedamsDOEN genoemd en zijn bewoners opgeroepen om initiatieven in te dienen. Daarnaast zijn er rondetafelgesprekken gevoerd en informatieavonden georganiseerd. Het doel van al deze bijeenkomsten was om de verandering bij de gemeente uit te dragen en het van buiten naar binnen werken kenbaar te maken. Zo zijn er naast SchiedamsDOEN ook andere projecten gestart om gelijkwaardige samenwerking tussen de gemeente en burgers te bevorderen die ook worden gezien als een werkwijze op de manier van SchiedamsDOEN. Een voorbeeld hiervan is 'het gat van Bolmers' waarbij bewoners zelf konden bepalen hoe dit gat in een winkelstraat moest worden opgevuld.

Selectie

De oproep tot het indienen van initiatieven heeft ervoor gezorgd dat er 131 initiatieven zijn ingediend bij SchiedamsDOEN (SchiedamsDOEN, 2016b). Naast bewoners van Schiedam hebben ook ambtenaren van de gemeente initiatieven ingediend. Hierbij ging het om 33 initiatieven. De ingediende initiatieven zijn beoordeeld door een haalbaarheidscommissie bestaande uit burgers en ambtenaren van de

gemeente Schiedam. De haalbaarheidscommissie heeft richtlijnen opgesteld om de voorstellen te beoordelen en daarnaast waren er ook een aantal voorwaarden vanuit de gemeente waaraan de initiatieven moesten voldoen. Zo mochten er geen voorstellen worden gedaan voor het opzetten van zaken die net waren wegbezuinigd door de gemeente. De haalbaarheidscommissie heeft de voorstellen beoordeeld door in kleinere groepjes naar een aantal voorstellen te kijken en de argumentatie voor afwijzen of goedkeuren onderling te bespreken. Niet alle voorstellen zijn door de haalbaarheidscommissie goedgekeurd. De voorstellen die werden afgekeurd hebben een gestandaardiseerde brief ontvangen van de gemeente waarin werd aangegeven dat het ingediende voorstel niet goed genoeg was bevonden. Na de goedkeuring of afwijzing door de haalbaarheidscommissie werd een verkiezing gehouden waarbij de Schiedammers de beste initiatieven konden kiezen. Uit deze verkiezing is een top vijf samengesteld. Hierna zijn er nog vijf voorstellen aan deze top vijf toegevoegd om een top tien op te stellen. De beste tien voorstellen zijn geadopteerd door het college van de gemeente Schiedam (SchiedamsDOEN, 2016b). Iedere wethouder werd hierdoor verantwoordelijk voor twee initiatieven om deze voorstellen extra kracht bij te zetten. De tien voorstellen geadopteerd door de gemeenteraad waren de voorstellen die gegarandeerd werden uitgevoerd. Daarnaast zijn de medewerkers van het programma SchiedamsDOEN ook gaan kijken naar de andere voorstellen om te kijken of deze ook gerealiseerd konden worden.

Status SchiedamsDOEN

SchiedamsDOEN is in 2014 gestart als een driejarig programma. Op 31 december 2016 loopt het programma af. Nog niet alle 131 initiatieven zijn gerealiseerd, maar er wordt wel nog steeds gewerkt aan het realiseren van de ingediende initiatieven. Daarnaast zijn ook andere projecten opgepakt door het programma die te maken hebben met het verbinden van burgers en de gemeente Schiedam. Zo wordt er een SchiedamsDOEN-tuktuk ingezet om naar mensen toe te gaan en in gesprek te gaan met de bewoners van Schiedam (SchiedamsDOEN, 2016b). Nu de periode van drie jaar ten einde loopt, is het aan de gemeenteraad om te bepalen of het programma SchiedamsDOEN wordt voortgezet, stopgezet of op een andere manier een vervolg krijgt.

6. Bevindingen

In dit hoofdstuk worden de bevindingen van het onderzoek beschreven. Aan de hand van wat respondenten in interviews hebben gezegd in combinatie met informatie uit documenten worden de bevindingen van het onderzoek weergegeven.

6.1 Bewoners motiveren tot participatie

De redenen om een initiatief voor SchiedamsDOEN in te dienen lopen uiteen. De grote lijn die hierin te zien is, is dat mensen SchiedamsDOEN zien als een kans om iets te doen, een kans om voor het eerst een idee in te dienen. Een kans om een idee dat al langer leeft nog eens een keer in te dienen. Een kans om te zien of er draagvlak is voor een initiatief. De deelnemers zien SchiedamsDOEN als een mogelijkheid om het idee dat zij hebben naar buiten toe uit te dragen en om te kijken of de gemeente en de stad hier iets mee kunnen.

Mogelijkheid om een idee in te dienen

De mogelijkheid om via SchiedamsDOEN een initiatief in te dienen is op verschillende manieren de wereld ingebracht. Via de media, het wijkoverleg of rondetafelgesprekken over uiteenlopende onderwerpen is SchiedamsDOEN onder de aandacht gebracht bij de bewoners. Door de oproep om ideeën in te dienen zijn mensen aan het denken gezet, wat heeft geresulteerd in het indienen van voorstellen. Wat daarbij meespeelt is dat bewoners merkten dat er iets aan het veranderen was bij de gemeente. De uitnodiging om ideeën in te dienen of om in contact te komen met de gemeente gaf aan dat de gemeente open staat voor ideeën van burgers en daarmee in een verandertraject zit. Zoals een respondent het verwoordde: *“Het was voor mij wel de eerste keer dat de gemeente echt actief op zoek was om initiatieven vanuit de burgers zelf te ondersteunen.”* De mogelijkheid om een initiatief in te dienen was de belangrijkste *incentive* om een voorstel bij SchiedamsDOEN in te dienen. De vraag die werd gesteld door SchiedamsDOEN en bij enkele deelnemers ook via een brief van de gemeentesecretaris, waren de acties die ervoor zorgden dat mensen de stap gingen zetten om ideeën die al op een of andere manier speelden concreet te maken en in te leveren.

In het geval van SchiedamsDOEN zijn mensen door middel van een campagne, via het wijkoverleg en via rondetafelgesprekken over SchiedamsDOEN en diverse thema's gevraagd om ideeën in te dienen. De bewoners zijn hiermee indirect gevraagd om actief deel te nemen aan SchiedamsDOEN. Het vragen aan bewoners om met een idee te komen wordt als positief punt gezien door de deelnemers. Het herhalen van de vraag door na een bijeenkomst nog een e-mail te sturen werkt en zorgt ervoor dat mensen met een idee dit ook daadwerkelijk gaan inleveren en het niet alleen bij iets roepen tijdens een wijkoverleg blijft.

Het bestaan van een mogelijkheid om initiatieven in te dienen is voor deelnemers al een *incentive* om een idee in te dienen. Het zorgt ervoor dat mensen die al langer met een idee rondlopen de mogelijkheid krijgen om via SchiedamsDOEN dit nogmaals in te dienen. Een voorbeeld hiervan is het idee van de Sodafabriek. De initiatiefnemer van dit voorstel had voor een symbolisch bedrag van €1, - het gebouw van de voormalige Sodafabriek in Schiedam gekocht. De eigenaar van het gebouw zei hierover: *“Ik liep al een tijdje met de gedachte, omdat ik op zoek was naar allerlei maatschappelijke manieren om dit gebouw dat ik voor €1, - van de gemeenschap kreeg overgedragen ook voor de gemeenschap in te zetten.”* Het idee dat toen opkwam was om senior- en juniorbouwwerkers die geen werk kunnen vinden samen te laten werken aan het renoveren van het gebouw van de Sodafabriek.

Op deze manier konden de juniorbouwvakkers leren van de seniorbouwvakkers en kregen beide partijen de mogelijkheid om te werken. De vraag of dit gerealiseerd kon worden heeft de initiatiefnemer toen op verschillende plaatsen uitgezet waaronder bij de afdeling werk en inkomen van de gemeente, maar dat werd vooral als lastig en moeilijk gezien en er waren meer tegenwerpingen dan dat het iets teweegbracht volgens de initiatiefnemer. Na een half jaar kwam hij SchiedamsDOEN tegen en dacht: ik probeer het gewoon nog een keer. *“Ik diende het gewoon als een voorstel in van SchiedamsDOEN en daar natuurlijk nog weer een beetje promotie omheen gemaakt en ben zelfs bij de eerste drie geïndigd. Ik denk: nou dan moeten ze er iets mee.”* Zo was SchiedamsDOEN een andere optie om een bestaand idee nogmaals onder de aandacht te krijgen.

Verskil tussen initiatieven gericht op gemeentelijke organisatie en de stad (boundary spanning/mutual adaption)

Bij de initiatieven die zijn ingediend kan een onderscheid worden gemaakt tussen initiatieven die in de stad plaatsvinden zoals de stadsimker en het voedselbanktuinieren en initiatieven gericht op het verbeteren van de werkwijze van de gemeente zoals de werkplekken in de stad en de Loesje-achtige posters. Bij de eerste groep voorstellen zijn de initiatiefnemers meer zelf aan zet om ervoor te zorgen dat het initiatief wordt uitgevoerd. Bij de initiatieven die zijn gericht op de werkwijze van de gemeente neemt de rol van de ambtenaren in het realiseren van een initiatief toe. Dit is terug te zien in de manier waarop ambtenaren samenwerken met de initiatiefnemers. Bij initiatieven in de stad is de samenwerking meer gericht op de uitvoering van het project en wat daarbij komt kijken. Voorbeelden hiervan zijn de juridische aspecten bij het Burgerkennisnetwerk en het idee van de Sodafabriek waarbij jonge en oudere bouwvakkers van elkaar leren, in de praktijk kunt vormgeven.

Bij initiatieven die gaan over de werkwijze van de gemeente is er ook nadrukkelijk aandacht geweest voor de vorm van het initiatief en hoe het initiatief van een bewoner past bij het beleid van de gemeente. Zo is het voorstel van ‘Ik werk voor de burger van Schiedam’ waarbij ambtenaren een certificaat met de spreuk “Ik werk voor de inwoners van Schiedam” zouden krijgen omgevormd tot de campagne met de Loesje-achtige posters. Hierbij hebben de initiatiefnemer, ambtenaren en externe betrokkenen samen gekeken hoe het initiatief in de praktijk gebracht kon worden en samen spreuken bedacht voor de posters.

De samenwerking met de gemeente werd over het algemeen als prettig ervaren door de initiatiefnemers. De deelnemers zien bij de samenwerking de welwillendheid van ambtenaren om samen te werken met bewoners zoals een respondent aangaf: *“Het feit dat er ook mensen betrokken zijn vanuit de gemeente en dat de gemeente ook heel erg welwillend is om de initiatieven groot te laten worden. Dat is wel heel belangrijk.”* Deze welwillendheid is nog niet bij alle ambtenaren zichtbaar aangezien de respondenten aangeven dat de bereidheid om samen te werken met bewoners en om daadwerkelijk te kijken hoe een initiatief kan worden gerealiseerd nog niet bij iedere ambtenaar merkbaar is. Het niveau van participatie bij de initiatieven is vrij hoog, omdat bewoners zelf de mogelijkheid krijgen om iets te realiseren. Daarnaast krijgen bewoners de ruimte van SchiedamsDOEN om op eigen wijze initiatieven vorm te geven vooral initiatieven gericht op de stad. De samenwerking met de gemeente wordt gezien als een gelijkwaardige samenwerking en als prettig ervaren.

6.2 Beoordelen van voorstellen

Niet alle ideeën die zijn ingediend zijn meegenomen in de stemming of uitgevoerd. Voor SchiedamsDOEN is een haalbaarheidscommissie opgesteld die de voorstellen hebben beoordeeld op een aantal criteria die de commissie heeft opgesteld. In de commissie namen zowel bewoners uit Schiedam als ambtenaren van de gemeente deel. Deze criteria waren onder andere dat het idee niet iets mocht zijn waarop net door de gemeente was bezuinigd, dat het uitvoerbaar was en dat bewoners ook zelf deelnamen aan het initiatief. Op basis hiervan heeft de haalbaarheidscommissie 68 voorstellen goedgekeurd die aan de verschillende criteria voldeden. Uiteindelijk is er een stemming geweest waarbij bewoners op 131 voorstellen konden stemmen. De voorstellen die zijn afgewezen door de haalbaarheidscommissie zijn per brief hiervan op de hoogte gesteld. Het ging om een algemene brief gericht aan de initiatieven die waren afgewezen zonder verdere specificatie van de reden waarom een initiatief werd afgewezen. Een van de voorstellen die niet door de haalbaarheidscommissie is gekomen is toch opgepakt door SchiedamsDOEN. Het initiatief om Schiedam aantrekkelijker te maken voor studenten door het faciliteren van studentenhuisvesting was in eerste instantie afgewezen door de haalbaarheidscommissie. Vanuit SchiedamsDOEN is er toch contact opgenomen met de initiatiefnemer. Deze initiatiefnemer heeft dezelfde brief gehad als de andere afgewezen initiatieven, maar met de toevoeging dat SchiedamsDOEN toch nog graag in contact wilde komen met de initiatiefnemer om over het idee van studentenhuisvesting te praten. Ondanks de afwijzing is er toch verder gewerkt aan het initiatief. Een ander voorbeeld hiervan is het voorstel om burgerparticipatie op de gemeentewebsite te plaatsen. Dit voldeed in eerste instantie niet aan de criteria, maar hier is toch verder aan gewerkt zoals de respondent ook aangaf: *“Ja, in dat eerste gesprek werd wel aangegeven dat het niet voldeed aan de regels die ze aan voorstellen hadden gesteld. Maar vervolgens is dat wel het voorstel waar het meeste uit voort is gekomen.”*

6.3 faciliteren

Nadat de initiatieven zijn ingediend en er gesprekken zijn geweest over de manier waarop de initiatieven gerealiseerd kunnen worden, zijn er concrete stappen gezet om de initiatieven in de praktijk te brengen. SchiedamsDOEN heeft op verschillende manieren de initiatieven gefaciliteerd. Het faciliteren van de initiatieven wordt op basis van drie concepten beschreven: Ten eerste het ondersteunen van bewoners zodat zij daadwerkelijk een initiatief kunnen uitvoeren. Daarnaast het ondersteunen bij het uitbreiden van het project en de betekenis van het initiatief. Als laatste wordt de terugkoppeling van de resultaten en contact met initiatiefnemers benoemd. De manier waarop dit is gedaan wordt in dit gedeelte beschreven.

6.3.1 Ondersteuning bij initiatief zodat deze gerealiseerd kunnen worden.

De eerste stap die is gezet om ervoor te zorgen dat bewoners over de juiste middelen en vaardigheden beschikken om te participeren is het aanbieden van een platform zoals SchiedamsDOEN. Door SchiedamsDOEN hebben bewoners een platform om initiatieven in te dienen en daarbij in contact te komen met de gemeente. Het aanbieden van de mogelijkheid om initiatieven in te brengen wordt door deelnemers gezien als een belangrijk punt van SchiedamsDOEN.

Het bezitten van de benodigde vaardigheden en in het bezit zijn van de juiste kennis horen ook bij het in staat zijn om te participeren. Bij de vraag of SchiedamsDOEN initiatiefnemers heeft ondersteund bij het ontwikkelen van vaardigheden of aanbieden van kennis die nodig was om te kunnen participeren in dit initiatief gaven de initiatiefnemers aan dat hier geen noodzaak voor was. De deelnemers waren

al in staat om te participeren en beschikken naar hun inzicht over de benodigde vaardigheden om deel te nemen aan SchiedamsDOEN en de uitvoering van hun initiatief. Het gaat voornamelijk om bewoners die al ervaring hebben met de gemeente en daardoor al bekend zijn met de manier waarop bepaalde processen bij de gemeente werken of de benodigde vakkennis bezitten. De initiatiefnemers zien wel de toegevoegde waarde van het aanbieden van kennis door de gemeente wanneer dit gewenst is. Het koppelen van een ambtenaar of professional met inhoudelijke vakkennis die bewoners verder kan helpen met hun voorstel is hier een voorbeeld van. Deze hulp werd door SchiedamsDOEN aangeboden, bijvoorbeeld op het gebied van communicatie. Deze hulp werd als nuttig ervaren en het hielp initiatiefnemers om hun idee te realiseren. De bereidheid om de initiatiefnemer verder te helpen bij vragen of problemen is niet overal even groot. De initiatiefnemers geven aan dat er bereidheid is bij de meeste ambtenaren, maar kunnen ook nog recente voorbeelden noemen waarbij dit niet het geval was. Zo is het voorgekomen dat een initiatiefnemer die een vraag had door een ambtenaar gelijk werd doorverwezen naar een andere instantie. De bereidheid om ervoor te zorgen dat burgers een idee kunnen realiseren of een probleem dat zich voordoet kunnen oplossen is nog niet overal in de organisatie merkbaar voor de deelnemers.

6.3.2 Ondersteuning bij uitbreiden initiatief en betekenisgeving initiatief

De meeste initiatiefnemers waren al vóór SchiedamsDOEN actief in de stad of in hun wijk. SchiedamsDOEN is voor het grootste deel van de geïnterviewden dan ook vooral een manier om op een andere manier betrokken te zijn en zelf iets te doen. Door SchiedamsDOEN zijn verschillende betrokkenen wel bij andere activiteiten betrokken geraakt.

Voor sommige is het realiseren van het initiatief niet eens het hoogste doel, maar willen zij nog liever de omgang tussen bewoners en gemeente of bewoners onderling verbeteren. Door deze achterliggende redenen zijn deelnemers gemotiveerd om zich in te zetten voor het initiatief. Daarnaast zorgt het er ook voor dat andere bewoners zich willen inzetten voor een initiatief. Een voorbeeld hiervan is het voedselbanktuinieren. Dit vindt plaats midden in een wijk waardoor het zichtbaar is in de buurt. Dit trekt mensen aan om ook actief te worden bij deze tuin. Door de betekenis van een initiatief en door met andere mensen samen te werken zijn mensen sneller geneigd om ergens betrokken bij te blijven of betrokken te raken bij een initiatief. Dit zit vooral in het initiatief zelf, de bijdrage van SchiedamsDOEN hieraan is beperkt. Het zijn vooral de initiatiefnemers en deelnemers aan een voorstel zoals vrijwilligers die ervoor zorgen dat een initiatief groeit en die waarde hechten aan de betekenisgeving van een initiatief.

6.3.3 Terugkoppeling vanuit SchiedamsDOEN en contact met bewoners.

In het geval van SchiedamsDOEN is er op het punt van terugkoppeling nog veel winst te behalen. De initiatiefnemers geven aan dat ze na het opstarten van het initiatief geen contact meer hebben gehad met SchiedamsDOEN. In het begin is er contact over de manier waarop het initiatief moet worden uitgewerkt en hoe dit uitgevoerd moet worden. Maar wanneer het initiatief staat of iets is gerealiseerd stopt het contact vanuit de gemeente en vanuit de betrokken ambtenaren. Zoals een respondent het formuleerde 'is het contact doodgebloed'. Dit wordt bevestigd door andere respondenten. Dit is een terugkerend patroon waarbij projecten worden opgestart, maar waar de communicatie op een gegeven moment stopt. De deelnemers weten dan niet wat er aan de hand is. Is er geen contact, omdat er niets te melden is of gebeurt er niets meer met het initiatief? Dit is door het gebrek aan communicatie over de resultaten onbekend.

Vanuit de betrokken ambtenaren en ambtelijke contactpersonen gekoppeld aan een initiatief komen andere geluiden naar voren. Zij herkennen zich niet in het beeld dat de communicatie na het opzetten van een initiatief zomaar stopt. Voor SchiedamsDOEN is een project afgerond wanneer het is gerealiseerd en is er daarna geen contact meer met de initiatiefnemer. Bij een van de initiatieven gaf de initiatiefnemer aan dat er geen contact meer was geweest nadat het initiatief en de samenwerking met de gemeente geen resultaat opleverden. Een van de ambtelijke contactpersonen gaf aan dat er nog wel is geprobeerd om contact op te nemen en dat er meerdere e-mails naar de initiatiefnemers zijn gestuurd. Waar de initiatiefnemers zei: *“Nou ja, de SchiedamsDOEN mevrouw die belde dan zo af en toe nog wel eens. Of zij mailde van zit er nog vooruitgang in en lukt het nog? En ik heb volgens mij nog eerder een soort evaluatiegesprek gehad. Maar sindsdien is er gewoon, het werd bij mij dus een dood paard (de gemeente) om aan te trekken.”* Een van de ambtenaren die betrokken was bij het initiatief geeft juist aan dat er nog geprobeerd is om contact te zoeken en dat dat nogmaals zou gebeuren, maar dat het ook een dood paard was om aan te trekken. De initiatiefnemer en de betrokken ambtenaren hebben verschillende belevingen van hoe de communicatie is verlopen en wat de inzet van de andere partij was.

Een ander voorbeeld hiervan is dat enkele initiatiefnemers betrokken werd bij verschillende interne activiteiten, maar na het opstellen van een document of na een paar gesprekken niets meer hebben gehoord van zowel de gemeente als SchiedamsDOEN. Hierbij werd nog wel een keer contact opgenomen vanuit SchiedamsDOEN voor een nieuwsbrief om te vragen hoe het ging met de initiatieven. Hiervoor werd bij de gemeente nagevraagd hoe het ervoor stond met de initiatieven, maar hier kwam geen reactie op. Vanuit SchiedamsDOEN is er juist het idee dat er wel contact is onderhouden en dat het resultaat van wat de initiatiefnemer heeft geschreven ook is gecommuniceerd. Ook bij dit voorbeeld is sprake van verschillende belevingen van hoe het proces is verlopen.

Initiatiefnemers geven aan dat ze, omdat ze niets hebben gehoord van de gemeente, zelf gaan kijken wat er van hun initiatief terecht is gekomen. Vooral in het geval van een initiatief dat betrekking heeft op de werkwijze van de gemeente is dit het geval. De respondenten geven aan dat ze het op prijs stellen om op de hoogte te worden gehouden van wat er speelt en van wat het resultaat is. Ook bij initiatieven in de stad ontbreekt de communicatie. Deelnemers geven aan dat ze het op prijs zouden stellen als er wordt gecommuniceerd over de resultaten of dat SchiedamsDOEN nog eens contact opneemt om te kijken hoe het ervoor staat met een initiatief. De interesse vanuit SchiedamsDOEN lijkt door het ontbreken van contact te zijn verminderd.

6.3.4 Top tien voorstellen

De tien voorstellen die de meeste stemmen hebben gehad tijdens de stemronde hebben een andere behandeling gehad dan de overige voorstellen. Het koppelen van een wethouder aan de initiatieven is hier een voorbeeld van. Dat er een wethouder betrokken is bij de voorstellen wordt als positief ervaren door de betrokkenen bij een top-tienvoorstel. De initiatieven proberen de wethouder te betrekken bij het initiatief. Het wordt gewaardeerd als de wethouder aanwezig is bij activiteiten rondom het initiatief zoals in het geval van de imkers de bijenmarkt. De wethouder is geen direct betrokken partij en geeft positieve aandacht aan het initiatief, zowel voor de betrokken vrijwilligers als voor de buitenwereld. Wanneer de wethouder iets voor het initiatief doet, zoals het overhandigen van een fruitboom aan de voedselbanktuin, levert dit positieve publiciteit op. *“Ja, willen we een beetje publiciteit vragen dan lukt dat wel. Er staat een stukje in de krant en dat zo’n wethouder zich achter*

zo'n project zet is natuurlijk leuk. Dat helpt altijd mee." Een top tien voorstel levert dan ook vooral extra aandacht op door de bekendmaking in het begin, de publiciteit over de voorstellen en daarmee de extra aandacht die een wethouder voor een voorstel kan genereren. De initiatiefnemers denken niet dat het zijn van een top-tienvoorstel doorslaggevend is geweest voor het slagen van het initiatief. Het slagen van een initiatief zit volgens de deelnemers vooral in de inzet van de bewoners en daarnaast in de samenwerking met ambtenaren.

6.4 beoordeling SchiedamsDOEN

Over het algemeen zijn de initiatiefnemers positief over SchiedamsDOEN. Ze zijn tevreden over hoe de samenwerking is verlopen en wat het heeft opgeleverd. Initiatiefnemers beoordelen SchiedamsDOEN positief; dit betekent niet dat iedereen vindt dat het programma is geslaagd. Daarvoor zien initiatiefnemers nog niet voldoende verandering in de organisatie. Het is voor iedereen duidelijk dat er een verandering gaande is en dat de gemeente op een andere manier met bewoners wil omgaan en de samenwerking aangaat. Dit is alleen nog niet in alle facetten van de organisatie doorgevoerd. Dit heeft vooral te maken met dat de verandering wel zichtbaar is op sommige punten en bij individuele medewerkers. Maar als organisatie in het geheel is de verandering nog niet voltooid. Over de veranderende werkwijze zei een respondent: *"Ik denk dat de wil individueel niveau goed is. Ik denk dat de er in de wil van de organisatie als geheel nog een heleboel moet gebeuren voordat dat een vanzelfsprekendheid is geworden."* De respondenten geven ook aan dat ze begrijpen dat deze verandering niet zomaar door het doen van één programma is voltooid en dat hier tijd voor nodig is.

Bij de vraag of mensen een idee nog een keer via SchiedamsDOEN zouden indienen was de meest voorkomende reactie dat ze de realisatie van hun initiatief nu met behulp van hun eigen netwerk zouden regelen. Doordat ze nu de weg weten kunnen ze ook direct naar een ambtenaar toestappen met vragen of ideeën. Over het algemeen geven de initiatiefnemers wel aan dat ze gebruik zouden maken van de mogelijkheid om nogmaals via SchiedamsDOEN iets in te dienen, maar met in hun achterhoofd dat ze nu ook weer mensen binnen de gemeente kennen en dat het ook op een directere manier kan. SchiedamsDOEN heeft dus geholpen om een netwerk op te bouwen tussen actieve Schiedammers en de gemeente. Een ander opvallend punt bij deze vraag is dat een aantal deelnemers niet wist dat ze nog steeds een initiatief kunnen indienen bij SchiedamsDOEN. Zij dachten dat het na de stemmingsronde niet meer mogelijk was om nog met initiatieven te komen. Het is nu dus niet voor iedereen duidelijk wat de huidige mogelijkheden van SchiedamsDOEN zijn.

6.5 Vervolg SchiedamsDOEN

De initiatiefnemers geven aan dat de verandering die SchiedamsDOEN beoogd nog niet is voltooid. Dit zien zij in de omgang met bewoners en in de samenwerking met ambtenaren. Continuïteit van het programma wordt dan ook aangegeven als een belangrijk punt voor de toekomst. Iedere initiatiefnemer of deelnemer begrijpt dat een verandering niet van de ene op de andere dag is gerealiseerd. Door het continueren van SchiedamsDOEN kan ervoor worden gezorgd dat de werkwijze van SchiedamsDOEN verder geïntegreerd raakt in de organisatie.

Op de vraag wat er na 2016 met SchiedamsDOEN moet gebeuren geven alle respondenten als antwoord dat het idee van SchiedamsDOEN door moet gaan. Enkele respondenten geven aan dat SchiedamsDOEN als programma uiteindelijk overbodig moet zijn, omdat de organisatie de nieuwe werkwijze zelf oppakt en open staat voor de ideeën van bewoners. Zoals een respondent zei: *"Jazeker*

moet het doorgaan. Zodat het echt een professioneel handelen wordt. Zodat het een vanzelfsprekendheid wordt om inderdaad met de burgers samen te werken.” Het vervolg van SchiedamsDOEN moet volgens de respondenten dan ook vooral gericht zijn op het realiseren van een duurzame verandering en samenwerking met bewoners. Over het vervolg van SchiedamsDOEN zei een respondent: *“Ja, maar dan een vervolg dat duurzamer is en niet berust op ideeën die in een avond worden bedacht.”* SchiedamsDOEN kan hier in de komende periode nog een rol bij spelen waarna het uiteindelijk opgaat in de organisatie, maar wel op zo’n manier dat er ruimte blijft voor bewoners om initiatieven bij de gemeente te kunnen inbrengen.

6.6 Institutionalisering

De doelstellingen van het programma duiden erop dat het er bij SchiedamsDOEN niet alleen om gaat de initiatieven van Schiedammers te ondersteunen, maar dat er ook een langetermijnvisie achter moet zitten. De gemeente heeft zich als doel gesteld om op een andere manier met de burgers te gaan samenwerken en de houding richting burgers te veranderen. De gemeente wil dicht bij de samenleving staan en de interactie tussen burgers en ambtenaren verbeteren. Een eerste stap daarvoor is het invoeren van SchiedamsDOEN waardoor burgers en ambtenaren met elkaar in contact komen om initiatieven te realiseren. Uiteindelijk moet deze werkwijze de normale gang van zaken worden en over de gehele breedte bij de gemeente worden toegepast. Een volgende stap die is gezet om dit te realiseren is de focus op het opgavengestuurde werken waarbij ambtenaren werken vanuit de opgaven die er in de stad zijn. In 2016 is er een nieuwe gemeentesecretaris aangesteld met als prioriteit het opgavengestuurde werken in de organisatie te waarborgen. Op deze manier komen nog meer ambtenaren in de gemeente in aanraken met de nieuwe manier van werken en wordt het ook meer kracht bijgezet door het een belangrijk punt in de organisatie te maken. De nieuwe manier van werken wordt onder ambtenaren steeds bekender door de verschillende programma’s die erop inspelen en de nadruk op het opgavengestuurde werken. De verantwoordelijke wethouder voor SchiedamsDOEN en het opgavengestuurde werken ziet dit ook terug in de organisatie. Een groep medewerkers gaat mee en andere hebben nog wat meer ondersteuning nodig hierbij. Maar hij is ook duidelijk over ambtenaren die niet meegaan in de verandering: *‘Daarnaast is er een categorie die het ook niet nodig vindt. En daarvan vind ik dat we op een gegeven moment eerlijk tegen elkaar moeten zijn, van als wij die kant op willen gaan, en jij niet dan moet je misschien toch op zoek naar een medewerker waarbij dat niet hoeft’.* Het beeld van de wethouder verschilt van het beeld dat de deelnemers hebben. De deelnemers staan positiever tegenover de veranderingen in de gemeente en zien dat de houding ten opzichte van participatie verandert. Hiermee is een verschil te zien tussen de houding van de wethouder tegenover de houding van ambtenaren richting burgerparticipatie en die van de deelnemers aan SchiedamsDOEN.

De werkwijze van SchiedamsDOEN wordt steeds verder verspreid in de organisatie als de nieuwe manier van werken. Het doel is dat uiteindelijk iedereen op deze manier gaat werken en open staat voor de ideeën van burgers. Deze werkwijze krijgt steeds meer aandacht in de organisatie en de gemeente stuurt er steeds meer op aan dat medewerkers hun werk op een andere manier aanpakken, waarbij de nadruk steeds sterker komt te liggen op het feit dat ambtenaren op een andere manier moeten gaan werken. Door deze benadering van de gemeente wordt getracht om de werkwijze van SchiedamsDOEN en het opgavengestuurde werken te institutionaliseren in de gemeente Schiedam.

7. Analyse

In het analysehoofdstuk worden de bevindingen van het onderzoek vergeleken met de theorie om te zien in hoeverre de werkwijze van SchiedamsDOEN aansluit bij theoretische inzichten.

7.1 Burgers motiveren tot participatie

Het programma SchiedamsDOEN is een duidelijk voorbeeld van het motiveren van burgers om te participeren. De gemeente vraagt expliciet aan burgers om ideeën in te dienen. Daarnaast gaat het niet alleen om het indienen van ideeën opdat de gemeente daar iets mee gaat doen, maar wordt ook van de indieners zelf inzet verwacht. De initiatiefnemers moeten zelf ook deelnemen aan het initiatief en inzet tonen. Wanneer blijkt dat er vanuit de initiatiefnemer geen energie meer is om het initiatief te realiseren trekt ook de gemeente zich terug. Het gaat om een samenwerking waarbij burgers ook daadwerkelijk initiatief moeten tonen en zich moeten inzetten om het voorstel te kunnen realiseren.

7.1.1 Incentives voor participatie

Eén van de manieren om burgers te motiveren om te participeren is het gebruik van *incentives* of prikkels. Vanuit de theorie zijn vier vormen van *incentives*-sturing vastgesteld: *hands-off framing*, *hands-off storytelling*, *hands-on support/facilitation* en *hands-on participation*. Het programma SchiedamsDOEN heeft zich bij de aankondiging en het uitzetten van de vraag om initiatieven in te dienen vooral gericht op *hands-off framing*. In de voorbereiding is er gewerkt met een haalbaarheidscommissie die kaders heeft vastgesteld voor het beoordelen van de initiatieven en is er een budget vastgesteld voor de initiatieven. De kaders waarbinnen initiatieven konden worden uitgevoerd zijn gecommuniceerd naar de burgers. Het oprichten van SchiedamsDOEN geeft burgers de mogelijkheid om ideeën te ontwikkelen en deze in samenwerking met de gemeente te realiseren. In de voorbereiding is er vooral aangestuurd op deze eerste vorm van sturing, maar toen SchiedamsDOEN werd gestart en burgers ideeën konden indienen is er campagne gevoerd om zoveel mogelijk mensen op de hoogte te brengen van het bestaan van SchiedamsDOEN, zodat burgers ook daadwerkelijk initiatieven gingen indienen. Tijdens een wijkoverleg, rondetafelgesprekken en informatieavonden is gevraagd of mensen ideeën hadden en zo ja, of ze deze dan ook via SchiedamsDOEN wilde indienen. In het kader van SchiedamsDOEN zijn speciale informatieavonden gehouden waarbij werd nagedacht over mogelijke initiatieven en waarbij aanwezigen na afloop nog een e-mail kregen toegestuurd om de ideeën die ze op deze avond hadden besproken via de website van SchiedamsDOEN in te leveren. Dit zijn voorbeelden van directe sturing op participatie en op het deelnemen aan SchiedamsDOEN. SchiedamsDOEN valt daarom vooral onder *hands-on participation* en *hands-on support*. SchiedamsDOEN faciliteert de initiatieven en doordat er bij ieder initiatief een ambtelijk contactpersoon betrokken is, heeft de organisatie ook invloed op de uitkomsten van het project.

Hands-on sturing is vooral gericht op de betrokkenheid van de overheid bij een project. Het doel van SchiedamsDOEN is om ervoor te zorgen dat bewoners van Schiedam initiatieven inleveren en deze, indien gewenst, in samenwerking met de gemeente uitvoeren. De gemeente geeft aan dat de burgers vooral zelf initiatief moeten tonen en dat zonder betrokkenheid van burgers projecten niet worden gerealiseerd. De actieve betrokkenheid is een manier om burgers te motiveren, maar geeft ook aan dat er een samenwerking is tussen beide partijen. Deze samenwerking zorgt ervoor dat de overheid een partij wordt bij een initiatief tot zelforganisatie. De consequentie van *hands-on* sturing is dat de gemeente direct betrokken is bij het initiatief. De manier van sturing en de manier waarop SchiedamsDOEN wordt uitgedragen en de nadruk op de eigen verantwoordelijkheid van de burgers voor het slagen van een initiatief zorgen voor een dubbelzijdig beeld. Enerzijds duidt het op een betrokken

gemeente die wil samenwerken, maar anderzijds zijn burgers zelf verantwoordelijk en moeten ze veel zelf doen. In de aankondiging van SchiedamsDOEN was het niet voor iedereen duidelijk hoe groot deze eigen verantwoordelijkheid is. Daarom is het belangrijk om één lijn te kiezen en daar consequent aan vast te houden. Zo kan de manier waarop mensen worden gemotiveerd beter worden ingezet. Nu was er in de beginfase nog enige verwarring over hoe SchiedamsDOEN wordt aangepakt en hoe zich dit vertaalt naar de rest van het verloop. Daardoor is er onduidelijkheid over de rol van de overheid aan weerszijde.

SchiedamsDOEN heeft gebruik gemaakt van *incentives* om burgers te motiveren om initiatieven in te dienen, maar door het in zekere zin combineren van twee tegenovergestelde sturingsmanieren ontstaat er onduidelijkheid over de rol van de gemeente bij projecten. Dit kan voorkomen worden door consequent voor een strategie te kiezen en daarop aan te sturen. Het gaat hierbij vooral om de voorbereiding van het project en de manier waarop het wordt uitgedragen.

7.1.2 boundary spanning

Om de initiatieven van burgers in de praktijk te realiseren is er voor ieder initiatief een ambtelijke contactpersoon op het terrein van het initiatief. Als eerste vindt er een gesprek plaats met de contactpersoon van SchiedamsDOEN waarna de initiatiefnemer wordt gekoppeld aan een ambtenaar met vakinhoudelijke kennis. Samen kijken ze hoe het voorstel in de praktijk kan worden gebracht. Vanuit SchiedamsDOEN worden er acties ondernomen om de initiatiefnemers te koppelen aan ambtenaren om het initiatief zo verder te helpen. Voor ieder initiatief wordt er gezocht naar een ambtelijke contactpersoon waar de initiatiefnemer daarna vooral contact mee zal hebben over het voorstel. Op deze manier worden initiatiefnemers gekoppeld aan sleutelfiguren binnen de gemeente die ervoor kunnen zorgen dat een initiatief wordt uitgevoerd. Deze combinatie is er dan ook vooral op gericht om te kijken hoe een initiatief in de praktijk kan worden uitgevoerd en wat daarvoor nodig is. De koppeling tussen initiatiefnemers en ambtenaren is vooral gericht op het realiseren van de initiatieven en niet per se op het uitbreiden van de ingediende ideeën. Er zijn wel voorstellen aangepast na gesprekken tussen ambtenaren en initiatiefnemers, maar er zijn geen nieuwe ideeën ontstaan doordat initiatiefnemers gekoppeld zijn aan andere personen. Dat punt van *boundary spanning* heeft niet plaatsgevonden bij SchiedamsDOEN. Daarnaast is het ook voorgekomen dat SchiedamsDOEN initiatiefnemers aan elkaar koppelt, omdat zij een soortgelijk initiatief hadden ingediend. Bij een bijeenkomst van SchiedamsDOEN hebben initiatiefnemers ook de mogelijkheid gekregen om met elkaar in contact te komen en informatie uit te wisselen. Hierbij zijn er vooral op een informele manier ervaringen uitgewisseld en dit heeft niet gezorgd voor nieuwe ideeën. Hierdoor is er geen sprake van *boundary spanning* activiteiten zoals benoemd in de theorie.

Het koppelen van initiatiefnemers aan ambtenaren zorgt ervoor dat initiatiefnemers met een verantwoordelijk medewerker met vakinhoudelijke kennis kunnen praten over hun voorstel. Vanuit het contact met deze contactpersoon wordt er gekeken hoe het voorstel in de praktijk kan worden gerealiseerd en de contactpersoon werkt hier ook aan mee. Dit zijn alleen geen voorbeelden van *boundary spanning*, omdat deze activiteiten vooral op de uitwerking gericht zijn en niet tot nieuwe ideeën leiden. Andere vormen van *boundary spanning* helpen beginnende initiatieven met het verkrijgen van politieke en financiële steun. In het geval van SchiedamsDOEN is deze steun al aanwezig doordat SchiedamsDOEN een programma van de gemeente is en wordt gesteund door de gemeenteraad. *Boundary spanning* zoals beschreven in de literatuur komt niet duidelijk naar voren in de werkwijze van SchiedamsDOEN, maar het koppelen van initiatiefnemers aan ambtenaren maakt

het wel mogelijk om de voorstellen in de praktijk te realiseren. Daarmee heeft *boundary spanning* wel bij de meeste initiatieven een positief effect.

7.1.3 Mutual adaption

De initiatiefnemers komen bij SchiedamsDOEN en worden dan gekoppeld aan een ambtelijk contactpersoon om te kijken hoe het voorstel kan worden uitgevoerd. De mate waarin er wederzijdse aanpassing van de rollen plaatsvindt, verschilt. Bij voorstellen gericht op de stad, zoals het voedselbanktuinieren of de stadsimkers is de samenwerking meer gericht op het realiseren van het initiatief in de praktijk en op welke manier dit kan gebeuren. Hierbij hebben de initiatiefnemers veel zelfstandigheid in het proces en kunnen ze als een partner in de stad functioneren voor de gemeente. Bij initiatieven gericht op het verbeteren van de werkwijze van de gemeente zijn de initiatiefnemers afhankelijker van de gemeente om hun idee te realiseren en zijn de rollen minder gelijkwaardig. De samenwerking wordt door de initiatiefnemers wel als gelijkwaardig gezien, maar de rol van de gemeente is groter bij sommige initiatieven dan bij andere. Op deze manier is er sprake van *mutual adaption* omdat de rol van zowel de gemeente als de initiatiefnemer per voorstel kan verschillen en afhankelijk is van het soort voorstel en de manier waarop de initiatiefnemers zijn georganiseerd. Gaat het om een individu of om een groep mensen die zich hebben verenigd in een organisatie? Sommige voorstellen vragen om een meer aanwezige rol van de gemeente. Zeker als het gaat om een voorstel gericht op de werkwijze van de gemeente.

Op welke manier motiveert SchiedamsDOEN burgers tot participatie

In het onderzoek is gekeken op welke manier SchiedamsDOEN burgers motiveert om te gaan participeren. SchiedamsDOEN heeft dit voornamelijk gedaan door met mensen in gesprek te gaan over mogelijke ideeën. Het bekendmaken van het programma en daarmee de mogelijkheid bieden om te gaan participeren is de belangrijkste manier geweest om burgers te motiveren. Dit blijkt ook uit de reden van respondenten om mee te doen. De respondenten geven aan dat zij een initiatief hebben ingediend omdat daar nu de kans voor was via SchiedamsDOEN. Het lukt SchiedamsDOEN om mensen te motiveren om te gaan participeren. Er is nog wel ruimte om meer mensen aan te spreken die minder bekend zijn met de gemeente.

7.2 Faciliteren van participatie

Het CLEAR-model is een handvat voor de omgang met burgerparticipatie. Volgens de theorie is participatie het meest effectief wanneer aan de vijf stappen van het CLEAR-model wordt voldaan. In dit gedeelte wordt geanalyseerd of deze vijf stappen zijn gevolgd en wat de invloed is op de participatie.

7.2.1 Can do

Het programma SchiedamsDOEN is een eerste mogelijkheid die aan burgers wordt geboden om initiatieven in te dienen. Voor het programma werd gestart was het ook al mogelijk om met een idee aan te kloppen bij de gemeente om dit te realiseren. Het opstarten van het programma is een directe manier om in contact te komen met de gemeente. Wanneer iemand een idee heeft, kan dit via SchiedamsDOEN makkelijk worden ingediend, zodat het voorstel bij de juiste persoon terecht komt. De mogelijkheid om een initiatief in te dienen en daar ook een team op te zetten is een stap om participatie door burgers mogelijk te maken. Iemand die niet zoveel contact heeft met de gemeente heeft door SchiedamsDOEN een extra mogelijkheid om in contact te komen met de gemeente Schiedam. SchiedamsDOEN maakt het mogelijk om een idee in te dienen en deze mogelijkheid wordt

door de initiatiefnemers ook als belangrijkste reden genoemd om een initiatief in te dienen. Het aanbieden van het platform SchiedamsDOEN is al een vorm van het *can do* toepassen, doordat burgers door SchiedamsDOEN de gelegenheid krijgen om te gaan participeren. Burgers wordt met het platform een eerste *tool* gegeven om te participeren. De initiatiefnemers die een voorstel hadden ingediend zijn niet direct geholpen om vaardigheden die nodig waren om te participeren te ontwikkelen. De belangrijkste reden hiervoor was dat de initiatiefnemers hier ook eigenlijk geen behoefte aan hadden, omdat ze geen extra kennis of middelen nodig hadden om te participeren en hun voorstel uit te voeren. Het toepassen van *can do* en daarmee het aanbieden van middelen en kennis is bij SchiedamsDOEN vooral gebeurd door het platform van SchiedamsDOEN waarop burgers initiatieven konden indienen. Verder zijn de initiatiefnemers niet ondersteund bij het ontwikkelen van benodigde vaardigheden of kennis, maar zijn ze gekoppeld aan ambtenaren die voor de inhoudelijke kennis moesten zorgen.

7.2.2 Like to

Het onderdeel *like to* gaat erover dat mensen eerder geneigd zijn om te participeren wanneer ze zich onderdeel voelen van een groep. Dit kan gezien worden als een vorm van *community building* zodat mensen zich verbonden voelen met in dit geval SchiedamsDOEN en daarom gaan participeren. Vanuit SchiedamsDOEN zijn er geen stappen ondernomen om ervoor te zorgen dat Schiedammers zich onderdeel zijn gaan voelen van SchiedamsDOEN. Het doel was een samenwerking aangaan met burgers en daarmee burgerinitiatieven organiseren. Dit in lijn met de nieuwe visie van de organisatie gericht op het opgavengestuurde werken. De focus lag op het ophalen van initiatieven en daarna op het realiseren van deze initiatieven. Er zijn geen bewuste acties ondernomen om ervoor te zorgen dat iedereen zich onderdeel kon voelen van het programma en erbij betrokken kon zijn. Vanuit SchiedamsDOEN zijn verschillende avonden georganiseerd om mensen te bereiken waar iedereen naartoe kon komen. Daarnaast zijn bewoners benaderd via wijkbijeenkomsten en via een campagne in de stad. Deze activiteiten waren gericht op alle inwoners van de stad. Er zijn geen acties ondernomen om groepen die normaal niet participeren bij SchiedamsDOEN te betrekken. SchiedamsDOEN is als programma gelanceerd en er zijn activiteiten ondernomen om het programma bekend te maken zodat burgers initiatieven zouden gaan indienen, maar er zijn geen acties ondernomen die passen bij het onderdeel *like to* van het CLEAR-model.

7.2.3 Enabled to

Enabled to gaat over de kans om te participeren en over het feit dat participatie vaak wordt gefaciliteerd door groepen en organisaties. Dit onderdeel van het CLEAR-model ligt in lijn met het *like to* gedeelte. Door in te zetten op *community building* en organisaties in de samenleving te versterken kunnen burgers via deze netwerken participeren. Vanuit SchiedamsDOEN zijn er geen activiteiten ondernomen om op deze manier participatie te stimuleren. Burgers zijn individueel aangesproken om een initiatief in te dienen. Uit sommige voorstellen zijn organisaties en groepen ontstaan die zich samen inzetten voor één doel, maar dit gebeurde voornamelijk na het indienen van het voorstel. Aan het *enabled to* onderdeel heeft SchiedamsDOEN niet gewerkt en geen actieve bijdrage aan geleverd.

7.2.4 Asked to

Het vierde onderdeel in het CLEAR-model is *asked to* waarbij het gaat om de mobilisatie van burgers. Door de campagne van SchiedamsDOEN is getracht om de inwoners van Schiedam te bereiken en hen te mobiliseren om initiatieven in te dienen. Door middel van vlaggen in de stad, thema-avonden en het wijkoverleg zijn mensen op de hoogte gebracht van SchiedamsDOEN. Daarmee heeft het programma op verschillende manieren burgers proberen te bereiken. Dit past bij het *asked to*

onderdeel, omdat het daarbij ook belangrijk is om variëteit te hebben in de manier waarop mobilisatie wordt aangepakt. Niet elke manier is namelijk voor iedereen aansprekend. Deze diversiteit is vooral te zien in de manier waarop de mensen zijn benaderd en niet in de manier waarop burgers kunnen participeren. Om deel te nemen aan SchiedamsDOEN moet je via de website een initiatief indienen. Er zijn geen andere opties om een voorstel in te dienen wat kan betekenen dat deze manier voor sommige mensen niet aansprekend genoeg is. Bij het mobiliseren van burgers is er sprake geweest van een actieve benadering. Sommige mensen zijn bij een wijkoverleg actief benaderd om het idee dat ze in een bijeenkomst hebben genoemd in te dienen bij SchiedamsDOEN. Aan het *asked to* onderdeel van het CLEAR-model is wel aandacht besteed. Bij het benaderen van burgers zijn verschillende methoden ingezet om daarmee zoveel mogelijk mensen te bereiken. Door de variëteit aan methoden neemt de kans ook toe dat een bepaalde benadering mensen aanspreekt en dat ze uiteindelijk geïnteresseerd raken in SchiedamsDOEN.

7.2.5 Responded to

Het laatste punt van het CLEAR-model is *responded to*. Dit houdt in dat mensen eerder gaan participeren wanneer er naar hen wordt geluisterd en ze een reactie ontvangen. In het geval van SchiedamsDOEN is dit een punt waar enige onenigheid over is. Vanuit de initiatiefnemers komt naar voren dat de communicatie naarmate het initiatief langer duurt of in de uitvoeringsfase is, afneemt. Bij enkele initiatiefnemers bestaat hierdoor onduidelijkheid over de status van het initiatief. Dit is voornamelijk het geval bij voorstellen gericht op het verbeteren van de werkwijze van de gemeente. Vanuit SchiedamsDOEN wordt dit anders gezien. Volgens SchiedamsDOEN is er geen contact mee wanneer een voorstel is afgerond de communicatie vanuit de initiatiefnemers ook is gestopt. Er bestaan dus verschillende beelden over de manier waarop er wordt gecommuniceerd over de resultaten van SchiedamsDOEN en over hoe het contact verloopt. Wat vast staat is dat er initiatiefnemers zijn die aangeven dat de ze op een bepaald moment in het proces niets meer van SchiedamsDOEN of van de gemeente hebben gehoord. Hierdoor ontstaat er onzekerheid over wat er met het voorstel is gedaan en in hoeverre de gemeente of SchiedamsDOEN er nog bij betrokken is. Vooral bij projecten waar de gemeente de leidende rol heeft in het realiseren van initiatieven, zoals bij het Themajaar in Schiedam, het maken van folderversies van nieuw beleid of de Loesje-achtige posters gericht op de houding van ambtenaren. In het begin van het traject van SchiedamsDOEN is veel energie gestoken in het benaderen van mensen en hen te overtuigen om een initiatief in te dienen. Bij de gekozen initiatieven is een samenwerking gestart met de gemeente en zijn gesprekken gevoerd tussen ambtenaren en initiatiefnemers. Maar bij het opzetten van een initiatief houdt het niet op. Voor de deelnemers is het van belang dat er consequente communicatie is en dat er contact wordt onderhouden met de initiatiefnemers.

Afgewezen voorstellen

Naast de uitgevoerde initiatieven is er ook contact geweest met initiatiefnemers van projecten die zijn afgewezen. Deze initiatiefnemers hebben een brief ontvangen waarin is aangegeven dat het ingediende voorstel niet goed genoeg was om te worden uitgevoerd. Deze brief was voor alle initiatiefnemers gelijk. De deelnemers hebben geen persoonlijke feedback gekregen op het voorstel of de specifieke reden waarom het voorstel is afgewezen. Het reageren op de afgewezen voorstellen is ook een onderdeel van feedback geven en contact onderhouden met de deelnemers aan SchiedamsDOEN. Vanuit de gemeente is er geen toestemming gegeven om verder onderzoek te doen naar de sentimenten bij de initiatiefnemers van afgewezen voorstellen over SchiedamsDOEN en het contact met SchiedamsDOEN. Hierdoor kon dit gedeelte van het contact tussen het programma en de

bewoners van Schiedam niet worden onderzocht. De invloed van deze manier van afwijzen op de bestaande energie bij burgers om te participeren kon daardoor in dit onderzoek niet worden achterhaald.

Op welke manier faciliteert SchiedamsDOEN participatie

Met gebruik van het CLEAR model is onderzocht op welke manier SchiedamsDOEN participatie faciliteert. Wanneer wordt gekeken naar de vijf onderdelen van het CLEAR model vallen de acties van SchiedamsDOEN vooral onder *can do* en *asked to*. Het *can do* faciliteren is voornamelijk het opzetten van een platform voor burgers om initiatieven in te dienen en deze vervolgens te realiseren. Daarnaast worden de initiatiefnemers ondersteunt vanuit het programma en in contact gebracht met ambtenaren zodat de ideeën in de praktijk kunnen worden uitgevoerd. Het *asked to* faciliteren is vooral te zien in de manier waarop burgers zijn benaderd om een initiatief in te dienen. Tijdens ronde tafel gesprekken of een wijkoverleg zijn mensen op een directe manier benaderd om een initiatief in te dienen. Een punt wat door respondenten als belangrijk wordt gezien is contact onderhouden over het initiatief. Dit valt in het CLEAR model onder *responded to* en is nog een aandachtspunt binnen het programma. Het programma SchiedamsDOEN faciliteert initiatieven voornamelijk in het begin van het traject en bij de aanvang, maar ook daarna is ondersteuning gewenst. Het faciliteren werkt voor het aanspreken van initiatiefnemers, maar kan nog meer doen tijdens en na afloop van een initiatief.

7.3 Vorm van participatie

Vanuit de participatieladder zijn er verschillende niveaus waarop burgers kunnen participeren bij het opstellen van beleid of bij het realiseren van een programma zoals SchiedamsDOEN. Bij SchiedamsDOEN werken burgers en ambtenaren samen om de initiatieven te realiseren. Dit laat zien dat de initiatiefnemers onderdeel zijn van het uitvoeringsproces en direct betrokken zijn bij de uitwerking van de voorstellen. De samenwerking tussen ambtenaren en initiatiefnemers wordt gezien als een gelijkwaardige samenwerking door de initiatiefnemers. Daarmee zit SchiedamsDOEN al hoog op de participatieladder. Het belangrijkste onderdeel van SchiedamsDOEN is de samenwerking tussen gemeente en burgers. Het programma zit daarom vooral op het niveau van coproductie. Dit omdat beide partijen samenwerken aan een voorstel en bekijken hoe dit in de praktijk kan worden gerealiseerd. Coproductie en cocreatie zijn twee begrippen die dicht bij elkaar liggen. In het geval van SchiedamsDOEN gaat het vooral om coproductie, omdat het gedeelte van cocreatie, het samenwerken tijdens het bedenken van een idee en dit met elkaar verbeteren, bij SchiedamsDOEN niet het belangrijkste uitgangspunt is. De focus is vooral op de uitvoering gericht in de samenwerking tussen ambtenaren en initiatiefnemers en niet op het verbeteren van het voorstel en het samen nadenken over het voorstel zelf. De focus op de uitvoering zorgt ervoor dat er bij SchiedamsDOEN meer sprake is van coproductie dan cocreatie.

7.4 Leervermogen

De doelen die door de gemeente zijn gesteld ten aanzien van SchiedamsDOEN duiden erop dat de gemeente van de samenwerking wil leren en de band met de burgers wil verbeteren. Het gaat vooral om de houding van de ambtenaren ten opzichte van burgers te veranderen. De initiatiefnemers zien dat er een verandering gaande is binnen de gemeente, maar dat deze verandering nog niet bij alle ambtenaren te zien is. Het gaat hierbij vooral om een verandering van houding en daarmee een andere visie ten opzichte van de samenwerking tussen ambtenaren en burgers. De initiatiefnemers zien dat ambtenaren zaken nu op een andere manier aanpakken en dat er meer contact en overleg is met burgers. Deze omslag in visie is nog niet overal zichtbaar, maar er zijn wel stappen gezet om deze te

veranderen. De gemeente zelf probeert dit leerproces op verschillende manieren te ondersteunen bijvoorbeeld door de nadruk op het opgavengestuurde werken. Deelnemers geven aan dat er veranderingen gaande zijn, maar dit is nog wel een proces waarin de gemeente nog stappen moet zetten voordat de nieuwe visie op samenwerking overal wordt gehanteerd.

Ook onder burgers en deelnemers aan SchiedamsDOEN vindt een leerproces plaats. De initiatiefnemers geven aan dat zij zich realiseren dat de verandering in de samenwerking niet alleen ontstaat doordat ambtenaren anders gaan werken, maar dat er ook een rol is voor burgers. Onder de initiatiefnemers is het besef aanwezig dat voor een samenwerking met de gemeente ook de Schiedammers actief betrokken moeten zijn en open moeten staan voor een samenwerking. De deelnemers zijn positief over de verandering die gaande is en zijn begripvol over het proces. Ze begrijpen dat een nieuwe manier van werken niet binnen een week in de hele organisatie is opgenomen en dat dit dus tijd kost. Daarnaast zijn ze ook kritisch over de rol van bewoners. Zij moeten ook inzet tonen en niet alleen kritisch zijn. Vanuit het initiatief komt naar voren dat burgers begrip hebben voor de gemeente en over het algemeen een positief beeld hebben van de gemeente en de ambtenaren. Het gaat bij de initiatiefnemers niet zozeer om een verandering in houding die ze hebben doorgemaakt, maar vooral om het feit dat ze openstaan voor samenwerking met de gemeente.

7.5 Doelstellingen programma

Bij het opstarten van het programma SchiedamsDOEN zijn door de gemeenteraad een aantal doelstellingen opgesteld. Twee van deze doelstellingen hebben betrekking op de initiatiefnemers en de relatie tussen de bewoners en de gemeente.

7.5.1 Meer zeggenschap bewoners

De eerste doelstelling is het vergroten van de zeggenschap van bewoners. Over het algemeen geven de deelnemers aan dat SchiedamsDOEN heeft gezorgd dat er nu een mogelijkheid is voor bewoners om meer zeggenschap uit te oefenen. Dit vooral in relatie tot de initiatieven die zijn ingediend. Vooral het besef dat er nu een extra mogelijkheid is om zelf initiatieven in te dienen en daarmee te bepalen wat er gebeurt in de stad of in de eigen wijk. Respondenten geven ook aan dat dit niet de eerste mogelijkheid is voor bewoners en dat ze ook buiten SchiedamsDOEN om activiteiten kunnen organiseren en gebruik kunnen maken van wijkbudgetten om iets in de eigen wijk te realiseren. Door het indienen van een initiatief kunnen bewoners dus meer zeggenschap krijgen, maar voor nu beperkt zich dit dus wel tot de deelnemers aan SchiedamsDOEN. Een aantal deelnemers van SchiedamsDOEN zijn bewoners die al in contact zijn met de gemeente en betrokken zijn bij allerlei zaken. Deze bewoners hebben daardoor al een bepaalde mate van zeggenschap die groter is dan die van de gemiddelde bewoner. Voor anderen was dit een mogelijkheid om voor het eerst op een of andere manier in contact te komen met de gemeente. Voor deze bewoners die nog niet zoveel ervaring hebben met de gemeente zorgt het indienen van een voorstel wel voor contact met de gemeente en op het gebied van het initiatief voor meer zeggenschap. De respondenten geven aan dat ze in het vervolg door hun ervaringen met SchiedamsDOEN als ze een idee hebben ook de samenwerking aan zouden gaan. Initiatiefnemers weten door deelname aan SchiedamsDOEN vaak meer over de mogelijkheden bij de gemeente en kunnen die kennis ook in het vervolg gebruiken. Door gebruik te maken van deze mogelijkheden krijgen bewoners meer zeggenschap. De initiatiefnemers zien dat ze door SchiedamsDOEN meer zeggenschap hebben gekregen op het gebied van het indienen van initiatieven, maar dat zegt niet dat bewoners over de hele linie meer zeggenschap hebben gekregen.

7.5.2 Verbetering relatie ambtenaren en bewoner

De tweede doelstelling van SchiedamsDOEN is om de relatie tussen ambtenaren en bewoners te verbeteren. Door de deelname aan SchiedamsDOEN hebben deelnemers een breder beeld gekregen van de gemeente. Daarin komt naar voren dat ze zien dat de gemeente wil samenwerken met bewoners en dat er een verandering gaande is. Wat ze door de samenwerking met ambtenaren ook merken is dat deze verandering nog niet bij alle ambtenaren te zien is. Daardoor geven initiatiefnemers aan dat de relatie met de ambtenaren met wie zij hebben gewerkt in de meeste gevallen goed was en vooral op de relatie vooral op individueel niveau verbeterd is. In sommige gevallen was er geen prettige samenwerking met de betrokken ambtenaar, waardoor de relatie met deze specifieke ambtenaar niet is verbeterd. Alle initiatiefnemers geven aan dat het contact met ambtenaren voornamelijk afhankelijk is van welke personen je tegenkomt en met wie je contact hebt. Het algemene beeld is dat er een verandering plaatsvindt in de organisatie namelijk dat ambtenaren zich meer op de bewoners richten, maar dat dit nog niet bij alle ambtenaren het geval is.

Op welke manier wordt via SchiedamsDOEN institutionalisering toegepast

De doelstellingen van het programma zijn erop gericht om een langdurige en duurzame verandering binnen de gemeente te realiseren. Door de werkwijze van SchiedamsDOEN, samenwerking tussen burgers en ambtenaren, in de gehele organisatie in te voeren wordt getracht om de denkwijze van SchiedamsDOEN te institutionaliseren. Vooral de samenwerking met burgers is een punt dat in de organisatie wordt doorgevoerd. De deelnemers geven aan dat zij zien dat er welwillendheid is bij ambtenaren om samen te werken met burgers, maar dat dit nog niet overal in de organisatie het geval is. Door het faciliteren van de initiatieven en andere projecten waarbij burgers en ambtenaren samenwerken wordt binnen de gemeente geprobeerd om de werkwijze van SchiedamsDOEN in de organisatie te institutionaliseren. SchiedamsDOEN is voornamelijk een middel om institutionalisering toe te passen in de gemeente, maar het dit heeft nog niet overal het gewenste resultaat opgeleverd.

8. Conclusie

Vanuit verschillende theoretische begrippen over zelforganisatie, burgerinitiatieven en burgerparticipatie is gekeken naar de werking van SchiedamsDOEN. SchiedamsDOEN is een programma ter bevordering van de samenwerking tussen de burgers van Schiedam en de gemeente.

Over het algemeen zijn bewoners positief over SchiedamsDOEN en beoordelen ze het programma positief. Er is een verandering in de gemeente in gang gezet die ook door de deelnemers aan het programma wordt gezien. Het zwaartepunt van SchiedamsDOEN ligt voornamelijk in het voortraject op het indienen van initiatieven door bewoners. Door de oproep van SchiedamsDOEN aan bewoners om initiatieven in te dienen werden mensen getriggerd om ideeën die ze hebben daadwerkelijk in te dienen. De rondetafelgesprekken voorafgaand aan SchiedamsDOEN en het noemen van SchiedamsDOEN tijdens een wijkoverleg draagt eraan bij dat mensen actief gaan nadenken of zij een initiatief hebben dat ze kunnen indienen. De oproep waarin wordt benadrukt dat de gemeente openstaat voor initiatieven en dat bewoners de mogelijkheid hebben om een initiatief in te dienen wordt door de respondenten als een pluspunt gezien.

Het faciliteren van de initiatieven is voornamelijk terug te zien in het opzetten van het initiatief. Initiatiefnemers worden ondersteund om ervoor te zorgen dat ze hun idee kunnen uitvoeren in de praktijk. Hiervoor worden ze gekoppeld aan een ambtelijk contactpersoon. De samenwerking tussen de bewoner en de ambtenaar verschilt per initiatief. Wel is te zien dat bij initiatieven gericht op het verbeteren van processen binnen de gemeente er meer samenwerking plaatsvindt tussen ambtenaren en bewoners dan bij initiatieven die in de stad plaatsvinden. Wanneer een initiatief eenmaal is opgezet en goed loopt, neemt de communicatie met de initiatiefnemer af. Dit is een algemene trend die bewoners waarnemen. Bij de start van het programma is er veel gecommuniceerd over SchiedamsDOEN met de oproep om initiatieven in te dienen. Gaandeweg is de aandacht voor het programma afgenomen en was het voor sommige initiatiefnemers ook niet duidelijk dat SchiedamsDOEN nog steeds openstond voor bewoners om initiatieven in te dienen. De initiatiefnemers geven vooral aan dat na het realiseren van het initiatief of het ondernemen van een actie er geen contact is over de resultaten. Er vindt geen terugkoppeling plaats over wat er is bereikt en hoe het verder gaat. De initiatiefnemers vinden het jammer dat ze niets meer horen van het programma en dat er geen contact wordt opgenomen om te vragen hoe het ervoor staat met het initiatief.

Het zwaartepunt van SchiedamsDOEN ligt vooral bij het stimuleren van bewoners om initiatieven in te dienen en initiatiefnemers te ondersteunen bij het opstarten van het initiatief. Deze ondersteuning wordt door de bewoners als positief ervaren. Ze geven dan ook aan dat SchiedamsDOEN niet een eenmalige actie moet zijn, omdat het doel een verandering in de omgang met bewoners en initiatieven van bewoners teweegbrengen nog niet volledig is behaald. Bewoners zien dat deze verandering in de houding van ambtenaren een routine moet worden. Wanneer dat is gehaald is een programma als SchiedamsDOEN niet meer nodig. Op dit moment zien de initiatiefnemers nog niet dat het in de hele organisatie een routine is. De verandering is daarmee nog niet overal doorgevoerd.

Als afsluiting van de conclusie volgt de beantwoording van de hoofdvraag:

Wat is de invloed van de activiteiten van SchiedamsDOEN op participatie bij burgerinitiatieven in de gemeente Schiedam?

SchiedamsDOEN heeft zeker invloed op de totstandkoming en uitvoering van burgerinitiatieven. Het aanbieden van een platform waarbij burgers een idee kunnen indienen heeft al de eerste aanzet gegeven tot de totstandkoming van nieuwe ideeën. Vooral het bestaan van een dergelijk loket of programma is hierbij van belang geweest in Schiedam. Voor de uitvoering van de initiatieven in het programma is SchiedamsDOEN vooral ondersteunend geweest. Daarnaast zijn er duidelijke verschillen te zien in de betrokkenheid bij de uitvoering van initiatieven door de gemeente. De belangrijkste bijdrage van SchiedamsDOEN is het genereren van aandacht voor burgerinitiatieven. Hierdoor zijn ideeën ontstaan die vervolgens zijn gefaciliteerd door de gemeente. De activiteiten van SchiedamsDOEN hebben vooral invloed gehad op het motiveren van burgers om een initiatief in te dienen. Daarnaast is SchiedamsDOEN ook in mindere mate van invloed geweest op het faciliteren van initiatieven. Het institutionaliseren van participatie is nog minder zichtbaar in de gemeente. SchiedamsDOEN is een eerste aanzet van de gemeente om dichterbij de burger te staan en meer in contact met de stad te zijn. Daardoor is er nog ruimte voor verbetering mogelijk. Deze verbeteringen worden in de aanbevelingen benoemd.

9. Aanbevelingen

Naar aanleiding van het onderzoek en de analyse van SchiedamsDOEN volgen een drietal aanbevelingen ter verbetering van SchiedamsDOEN. De aanbevelingen zijn ingedeeld in verbeteringen voor, tijdens en na deelname aan SchiedamsDOEN.

Bereik van SchiedamsDOEN

De initiatieven die zijn ingediend komen voor een gedeelte bij bewoners vandaan die al actief betrokken zijn in de stad en al connecties hebben met de stad. Deze mensen zijn al bekend met de manieren om zeggenschap in de eigen leefomgeving uit te voeren. Door SchiedamsDOEN onder de aandacht te brengen van andere groepen in de samenleving kan juist de zeggenschap onder bewoners toenemen. Mensen die nu geen contact hebben met de gemeente kunnen door SchiedamsDOEN dat wel krijgen en daarmee hun ideeën realiseren. De rondetafelgesprekken aan het begin van SchiedamsDOEN werden als positief ervaren en gezien als een mogelijkheid om met elkaar en de gemeente in gesprek te gaan. Door een dergelijk rondetafelgesprek te houden bij de groepen die nu nog niet participeren en moeilijk bereikbaar zijn kunnen ook deze bewoners deelnemen en hun initiatieven inbrengen.

Continuïteit

Een tweede aanbeveling is continuïteit van het programma en daarmee van de samenwerking tussen gemeente en bewoners. De initiatiefnemers geven aan dat het contact met ambtenaren is verbeterd, maar nog niet optimaal is. De initiatiefnemers zien SchiedamsDOEN niet als een programma dat er standaard moet zijn, maar vinden wel dat er een mogelijkheid moet zijn om initiatieven in te dienen en dat het routine moet worden dat ambtenaren en bewoners samenwerken. Nu het nog geen routine is, kan SchiedamsDOEN eraan bijdragen dat bewoners initiatieven kunnen indienen en daarmee kunnen samenwerken met ambtenaren. Door de activiteiten van SchiedamsDOEN is er ook meer tijd om de werkwijze van het programma in de organisatie te institutionaliseren. SchiedamsDOEN is een middel om burgers en ambtenaren met elkaar in contact te brengen. Op deze manier is het mogelijk om de gewenste verandering richting het opgave gestuurd werken door te zetten.

Contact met initiatiefnemers

Wat bij alle onderzochte initiatieven naar voren kwam, is dat er op een gegeven moment geen contact meer was met SchiedamsDOEN. Nadat een initiatief is gerealiseerd of nadat er achter de schermen bij de gemeente stappen zijn ondernomen stopt het contact. Hierdoor weten initiatiefnemers niet goed wat er gaande is en hoe het ervoor staat met het initiatief. Dit is vooral het geval wanneer het gaat om een initiatief ter verbetering van de interne processen van de gemeente. Door wel in contact te blijven met initiatiefnemers weten beide partijen waar ze aan toe zijn en weten bewoners wat ze kunnen verwachten van de gemeente. Daarnaast stellen de initiatiefnemers het op prijs als er meer contact is, ook wanneer een initiatief is opgestart en loopt. Het gaat er dan om dat er eens per half jaar contact wordt opgenomen met de initiatiefnemer en dat er wordt gevraagd hoe het ervoor staat met het initiatief. Het tonen van belangstelling, ook nadat een initiatief is opgestart, wordt gewaardeerd en zorgt daarmee ook voor een positieve associatie met SchiedamsDOEN bij de initiatiefnemers.

10. Reflectie

In de reflectie op het onderzoek wordt teruggekeken op de manier waarop het onderzoek is uitgevoerd en waar in het traject zich leermomenten bevonden.

Methoden

Om de activiteiten van SchiedamsDOEN te onderzoeken is gekozen om initiatiefnemers te interviewen en een documentanalyse uit te voeren. Op deze manier kon er dieper op de ervaringen van de deelnemers worden ingegaan. Door de keuze voor deze methoden is er alleen naar een aantal geselecteerde initiatieven gekeken en niet naar alle voorstellen. Met een kwantitatief onderzoek doormiddel van een enquête had meer informatie over alle projecten achterhaald kunnen worden. Voor dit onderzoek is gekozen om dieper op een aantal cases in te gaan, maar het gebruik van een enquête met interviews ter verdieping had ook een optie geweest.

Niet kunnen onderzoeken

De voorstellen die zijn afgewezen door SchiedamsDOEN en daardoor niet hebben meegedaan aan de online stemming zijn in dit onderzoek niet meegenomen. Deze initiatiefnemers zijn met een standaardbrief afgewezen. De wil van deze mensen om te participeren die blijkt uit het indienen van een voorstel is daarmee niet volledig benut. Wat de invloed van deze afwijzing is geweest op de participatie van deze groep is niet bekend doordat het niet mogelijk was om de afgewezen voorstellen te onderzoeken. Voor een vervolgonderzoek zou dit wel een optie zijn om ook de afgewezen voorstellen mee te nemen in het onderzoek.

Conceptueel model

De focus van het onderzoek is gericht op de activiteiten van SchiedamsDOEN en op welke manier deze de participatie van burgers beïnvloeden. Uit het onderzoek blijkt dat ook de motivatie van deelnemers zelf een grote rol speelt. Sommige initiatiefnemers hadden een duidelijke persoonlijke reden om een voorstel in te dienen. SchiedamsDOEN was het middel om een voorstel in te dienen, maar zorgde er niet voor dat zij gingen nadenken over participatie. Initiatiefnemers hadden vaak al een idee en doordat SchiedamsDOEN op hun pad kwam kregen ze de mogelijkheid om dit idee in de praktijk uit te voeren. De motivatie van burgers om mee te doen is ook van belang op de participatie, maar is aan het begin niet meegenomen in het conceptueel model.

Vervolgonderzoek

Na dit onderzoek naar de participatie via SchiedamsDOEN is er nog voldoende ruimte voor vervolgonderzoek. Het programma heeft drie jaar gelopen en aan één ronde met ingediende voorstellen gewerkt. Daardoor is er nu voornamelijk naar de effecten van SchiedamsDOEN op korte termijn gekeken. Over een aantal jaar is het mogelijk om ook de lange termijn invloed van SchiedamsDOEN te meten en te bepalen of er sprake is van een lange termijn proces.

Literatuurlijst

- Algemeen Dagblad. (16 november 2013). *Woord van het jaar 2013: participatiesamenleving*. [<http://www.ad.nl/ad/nl/4561/Wetenschap/article/detail/3546172/2013/11/16/Woord-van-het-jaar-2013-participatie-samenleving.dhtml>]. 29 februari 2016.
- Bakker, J. Denters, B. Oude Vrielink, M. Klok, P. (2012). *Citizens' Initiatives: How Local Governments Fill their Facilitative Role, Local Government*. Studies, 38:4, 395-414.
- Bekkers, V.J.J.M. (2007). *Beleid in Beweging - Achtergronden, benaderingen, fasen, en aspecten van beleid in de publieke sector*. Den Haag: Boom Lemma. Bekkers, V. (2012).
- Bekkers, V. (2012). *Beleid in beweging*. Den Haag: Boom Lemma.
- Beleids evaluatie. (2016). *Over beleidsevaluatie*. [<http://www.beleids evaluatie.info/home/over-beleids evaluatie/>]. 15 mei 2016.
- Buuren, Van A., Edelenbos, J. (2008). *Kennis en kunde voor participatie*. Erasmus Universiteit Rotterdam, Rotterdam.
- Edelenbos, J. en R. Monnikhof (1998), *Spanning in interactie. Een analyse van interactief beleid in lokale democratie*, Instituut voor Publiek en Politiek, Amsterdam, p. 9-48.
- Edelenbos, J. (2000). Proces in vorm. Procesbegeleiding van interactieve beleidsvorming over lokale ruimtelijke projecten. Utrecht, Lemma, p. 89.
- Edelenbos, J. Meerkkerk, I. (2011). *Institutional Evolution Within Local Democracy – Local Self-Governance Meets Local Government*. In: J. Torfing and P. Triantafillou (ed.). Interactive policymaking metagovernance and democracy. Pp. 169-186. Essex, ECPR Press.
- Jager-Vreugdenhil, M. (2011). *Spraakverwarring over participatie*. Journal of Social Intervention: Theory and Practice – 2011 – Volume 20, Issue 1.
- Kilic, M. (2008). *Derde generatie burgerparticipatie, hoe doe je dat?* Twynsta Gudde, Amersfoort.
- Kladermans, B., Seydel, E. (1996). *Overtuigen en activeren, publieksbeïnvloeding in theorie en praktijk*. Van Gorcum. Assen.
- Koppenjan, J.F.M. & E.H. Klijn (2004). *Managing uncertainties in networks - A network approach to problem solving and decision-making*. London, Routledge.
- Lowndes, V., Prachett, L. (2006). *CLEAR: Understanding Citizen Participation in Local Government – and How to Make it Work Better*. Local Governance Research Unit, De Montfort University, Leicester, United Kingdom.
- Lowndes, V. Prachtett, L. Stoker, G. (2006). Local political participation: the impact of rules-in-use. Public Administration Vol. 84, No. 3, 2006 (539–561)
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. (2013). *Democratie en Burgerschap - Programma Burgerparticipatie 2009-2011*. [<file:///C:/Users/Cocky/Downloads/briefaandtweedekameroveractieprogrammaburgerparticipatie.pdf>]. 20 februari 2016.
- Nederhand, M.J., Bekkers, V.J.J.M. & Voorberg, W.H. (2014). *Self-organization and the role of government: how and why does self-organization evolves in the shadow of hierarchy?* Erasmus University Rotterdam, Rotterdam.
- Neuman, W.L. (2004). Qualitative and Quantitative Measurement. In Neuman, W.L. (Eds.), *Social Research Methods: Quantitative and Qualitative Approaches: International Edition*. (p. 105-130).
- Oudevrielink, M. Wijdeven, van den T. (2011). *Ondersteuning in vieren*. Beleid en Maatschappij 2011 (38) 4.
- SchiedamsDOEN. (2016a). *ditDOENwe*. [<http://schiedamsdoen.nl/dit-doen-we/>]. 14 maart 2016.
- SchiedamsDOEN. (2016b). *Gedaan*. [<http://schiedamsdoen.nl/gedaan/>]. 10 juni 2016.
- Sörensen, E. (2006). *Metagovernance and the changing role of politicians in processes of democratic governance*. The American Review of Public Administration, 36 (1): pp. 98-114.
- VNG. (2016). *Burgerparticipatie*. [<https://vng.nl/onderwerpenindex/bestuur/burgerparticipatie>]. 29 februari 2016.

Wijdeven, van den T., Graaf, de L., Hendriks, F. (2013). *Actief burgerschap lijnen in de literatuur*.
Tilburgse School voor Politiek en Bestuur, Tilburg.

Respondentenlijst

Naam	Functie/initiatief
Herbert Nikkels	Stadsimkers/stadslandbouw
Eleonora van de Meer-Gevaerts	Stadsimkers
Huib Snee	Burgerkennisnetwerk
Peter van Velzen	Sodafabriek
Arie Bel	Flexplekken in de stad
Cilia Batenburg	Schiedam Studentenstad/Het bolwerk – Gat van Bolmers
Paula van Oeveren	Themajaar SchiedamDOET
Frans Verkade	Ik werk voor de burger in Schiedam
Sandra Breur	Beleidsstukken in folderversie presenteren
Maria Stam	Verantwoordelijk wethouder voor SchiedamsDOEN
Radboud Sinnecker	Lid haalbaarheidscommissie/lid burgerkennisnetwerk
Johan van der Wiel	Lid haalbaarheidscommissie

Interview checklist

Algemeen	Kunt u iets vertellen over uw initiatief?
	Wat is uw beeld van de gemeente?
Motivatie SchiedamsDOEN	Hoe is de samenwerking met de gemeente, voor SchiedamsDOEN?
	Hoe bent u ertoe gekomen om deel te nemen aan dit initiatief/dit initiatief in te dienen?
Motiveren door SchiedamsDOEN	Wat was de rol van SchiedamsDOEN hierin?
	Was er een bepaalde incentive/trigger/iets wat u aansprak om uw initiatief in te dienen zoals subsidies, aansprekende beelden of directe ondersteuning?
	Heeft SchiedamsDOEN u in contact gebracht met andere burgers of partijen in de stad?
	Op welke manier zijn de plannen van de gemeente en die van u samengekomen? Heeft u uw plan moeten aanpassen aan de wensen van de gemeente of andersom?
Faciliteren CLEAR	Heeft SchiedamsDOEN u geholpen bij het ontwikkelen van vaardigheden/ kennis die u nodig had voor uw initiatief?
	Wilt u door SchiedamsDOEN eerder geneigd om deel te nemen aan activiteiten?

	Wordt het initiatief collectief georganiseerd, is er verbondenheid tussen de deelnemers aan SchiedamsDOEN? Zorgt dit dat er meer mensen participeren?
	Hoe bent u benadert om deel te nemen aan dit initiatief?
	Op welke manier is er gecommuniceerd over de uitkomsten van het initiatief? Was er sprake van een terugkoppeling of feedback moment?
Participeren	Hoe zou u de samenwerking met SchiedamsDOEN omschrijven? Was er sprake van gelijkwaardigheid in de samenwerking
Leervermogen	Is er sprake van een verandering in de omgang met de gemeente? Wat is de invloed van SchiedamsDOEN op de samenwerking met de gemeente?
	Hoe beoordeelt u SchiedamsDOEN?
	Zou u nog een keer deelnemen aan SchiedamsDOEN?
Zeggenschap/relatie ambtenaren	Heeft u door de deelname aan SchiedamsDOEN meer zeggenschap over de leefomgeving, heeft u meer te zeggen over de straat/wijk waar u woont?
	Is door SchiedamsDOEN het contact met ambtenaren verbeterd? Hoe is de relatie met de ambtenaren met wie u heeft samengewerkt?
Aanbevelingen	Wat zijn uw adviezen voor het programma?